

Kalapüügiseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus ja seaduse eesmärk

1.1. Sisukokkuvõte

Kalapüügiseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) on koostatud Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) ühise kalanduspoliitika kontrollsüsteemi muudatuste rakendamiseks.

Tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2023/2842, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 1224/2009, nõukogu määruseid (EÜ) nr 1967/2006 ja (EÜ) nr 1005/2008 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseid (EL) 2016/1139, (EL) 2017/2403 ja (EL) 2019/473 kalanduskontrolli osas (ELT L, 2023/2842, 20.12.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2842/oj>) (edaspidi *Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2023/2842*), mis võeti vastu 22.novembril 2023.a ja mille sätteid kohaldatakse järk-järgult alates 10. jaanuarist 2026. a kuni 1. jaanuarini 2030. a, on vaja muuta kalapüügiseadust (edaspidi *KPS*), et tagada selle kooskõla Euroopa Liidu (edaspidi ka *EL*) õigusaktidega. Eelnõus ja seletuskirjas viidatakse läbivalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 1224/2009, millega luuakse ühenduse kontrollisüsteem ühise kalanduspoliitika eeskirjade järgimise tagamiseks, muudetakse määrusi (EÜ) nr 847/96, (EÜ) nr 2371/2002, (EÜ) nr 811/2004, (EÜ) nr 768/2005, (EÜ) nr 2115/2005, (EÜ) nr 2166/2005, (EÜ) nr 388/2006, (EÜ) nr 509/2007, (EÜ) nr 676/2007, (EÜ) nr 1098/2007, (EÜ) nr 1300/2008, (EÜ) nr 1342/2008 ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EMÜ) nr 2847/93, (EÜ) nr 1627/94 ja (EÜ) nr 1966/2006 (ELT L 343, 22.12.2009, lk 1–50)¹ (edaspidi *kalanduse kontrollimäärus*), kuigi määruse teksti konsolideeritakse jooksvalt vastavalt sätete jõustumisele, mistõttu tuleks viidete korral kalanduse kontrollimäärusele vaadata ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2023/2842.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2023/2842 kaasnevad peamised muudatused on järgmised:

- laieneb järk-järgult kohustus jälgida kalalaevade tegevust merel laevaseiresüsteemide abil kõigile alla 12-meetrise kogupikkusega kalalaevadele;
- täieneb esitatavate kalapüügiga seotud andmete hulk ja nende esitamine muutub järk-järgult kõigile püüdjatele elektrooniliseks;
- võidakse panna riskianalüüsi põhjal kohustus paigaldada kalalaevadele statsionaarsed süsteemid mootorivõimsuse pidevaks mõõtmiseks ja registreerimiseks;
- lisandub kalalaeva kogumahutavuse kontrollimise nõue;
- hakatakse registreerima kala jälgitavuse ehk päritolu tõendamise andmeid elektrooniliselt ning luuakse seos kalapüügi- või vesiviljelustoodete partii ja püügireisi või korje vahel, sealhulgas siseveekogudel;
- väheneb kala koguse piirmäär, mida võib esmakokkuostu vormistamata müüa;
- muutuvad kala kaalumise seotud nõudeid;
- täieneb tõsiste rikkumiste nimekiri ja lisanduvad ka tingimused, mille alusel teatud rikkumisi klassifitseeritakse tõsisteks rikkumisteks;

¹ Arvutivõrgus: <http://data.europa.eu/eli/reg/2009/1224/2024-10-11>

- täieneb viivitamatute täitemeetmete nimekiri tõsiste rikkumiste korral;
- lisandub EL ühise kalanduspoliitika normide tõsiste rikkumiste eest määratava rahatrahvi määramise põhimõte, mille kohaselt trahv peab vastama minimaalselt vähemalt rikkumise toimepanemise tulemusel saadud kala väärtusele ja maksimaalselt vähemalt viiekordsele kala väärtusele. Kolme aasta jooksul toimepandud korduva tõsise rikkumise korral on minimaalseks määraks kahekordne kala väärtus ja maksimaalselt vähemalt kaheksakordne kala väärtus;
- täieneb EL ühise kalanduspoliitika normide tõsiste rikkumiste eest määratavate punktide süsteem, mis laieneb ka kalalaeva kaptenitele ja kaluritele.

Kalanduse kontrollimääruse muudatuste rakendamiseks on vajalik ajakohastada mitmeid KPSi sätteid, muuta karistusregistri seadust (edaspidi *KarRS*) ja kalandusturu korraldamise seadust (edaspidi *KTKS*). *KarRS* muutmine on vajalik, et anda Keskkonnaametile (edaspidi *KeA*) juurdepääs karistusregistri arhiivi andmetele väärteto korduvuse arvestamiseks. *KTKS* muutmine on vajalik, et tagada kalapüügi- ja vesiviljelustoodete jälgitavuse nõuete rakendamine.

Eelnõu eesmärk on EL ühise kalanduspoliitika kontrollisüsteemi muudatuste rakendamine. Muudatused jõustuvad mitmes osas:

- alates 10. jaanuarist 2026. a hakkavad kehtima järgmised nõuded: uued kaluri kalapüügiloo nõuded; täpsustatud püügiandmete esitamine (seal hulgas harrastuspüügis); uued kala päritolu tõendamise nõuded; kala koguse piirmäära vähendamine, mida võib esmakokkuostu vormistamata müüa; kaalumise nõuded; tõsiste rikkumiste eest määratavate punktide süsteemi laiendamine kalalaeva kaptenitele ja kaluritele; tõsiste rikkumiste täiendatud nimekiri ning kohandatud vastutuse sätted; tõsiste rikkumiste eest määratavad rahatrahvid, mis seotakse rikkumiste teel saadud kalapüügitoodete väärtusega; riikliku järelevalve täiendatud erimeetmed ja erisused;
- alates 10. jaanuarist 2028. a hakkavad kehtima järgmised nõuded: kalalaevade tegevuse jälgimine merel rannapüügis 9—12 meetrise kogupikkusega kalalaevadele ja aktiivpüüniseid kasutavatele alla 9 meetrise kogupikkusega laevadele; mootorivõimsuse pidev jälgimine üle 221 kilovatti mootoriga kõrge riskiga laevadele;
- alates 10. jaanuarist 2029. a hakkavad kehtima kala päritolu tõendamise nõuded kalapüügi- ja vesiviljelustoodete konservidele;
- alates 1. jaanuarist 2030. a hakkab kehtima kalalaevade püügitegevuse jälgimise kohustus merel kõikidele alla 12 meetrise kogupikkusega kalalaevadele ning harrastuskalapüügil tuleb püügiandmeid koguda igapäevaselt liikide puhul millele on harrastuspüügil oluline mõju.

Lisaks võetakse vastu uued komisjoni rakendus- ja delegeeritud määrused, mille arutelud EL-i kalanduse ja vesiviljeluse ekspertgrupis veel käivad. Komisjoni poolt esitatud eelnõude alusel on teada, et komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 404/2011, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1224/2009 (millega luuakse ühenduse kontrollisüsteem ühise kalanduspoliitika eeskirjade järgimise tagamiseks) üksikasjalikud rakenduseeskirjad (ELT L 112, 30.04.2011, lk 1–153) (edaspidi *komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 404/2011*) tunnistatakse kehtetuks ning selle asemel kehtestatakse vähemalt 5 eraldiseisvat määrust, mistõttu tuleb KPS-is muuta viited kehtetuks muutuvale määrusele.

Väljatöötamiskavatsust (edaspidi *VTK*) ei ole antud muudatuse puhul koostatud, sest seaduseelnõu käsitleb EL-i õiguse rakendamist ja vastavalt Vabariigi Valitsus 29. detsembri 2011. a määruse nr 228 „hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ § 1 lõike 1 punktile 2 ei ole sel juhul *VTK* koostamine nõutav.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi kalanduspoliitika osakonna nõunik Kaire Märtin (tel 626 0715, kaire.martin@agri.ee), valdkonnajuht Herki Tuus (tel 626 0711, herki.tuus@agri.ee), nõunikud Aare Tuvi (tel 626 0712, aare.tuvi@agri.ee), Epp Meremaa (tel 625 6223, epp.meremaa@agri.ee) ja Külli Aas (tel 5625 8463, kylli.aas@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi on eelnõule teinud õigusosakonna peaspetsialist Jan Nilson (5626 7065, jan.nilson@agri.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud õigusosakonna peaspetsialist Leeni Kohal (leeni.kohal@agri.ee, 5698 3427).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud ühegi menetluses oleva eelnõuga ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõuga muudetavad sätted on seotud Euroopa Liidu õigusaktide rakendamisega. Eelkõige kalanduse kontrollimääruse rakendamisega.

Eelnõuga muudetakse kalapüügiseaduse redaktsiooni RT I, 30.06.2023, 23, karistusregistri seaduse redaktsiooni RT I, 05.07.2025, 8 ja kalandusturu korraldamise seaduse redaktsiooni RT I, 26.09.2023, 2.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks Riigikogus on vajalik poolthääle enamus.

Eelnõu on kooskõlas põhiseaduse §-ga 5, mis sätestab, et loodusvarad ja loodusressursid on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult ning §-ga 53, mis sätestab, et igaüks on kohustatud säästma elu- ja looduskeskkonda ning hüvitama kahju, mis ta on keskkonnale tekitanud. Samuti on eelnõu kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 37, mille kohaselt kõrgetasemeline keskkonnakaitse ja keskkonna kvaliteedi parandamine tuleb integreerida liidu poliitikasse ning tagada säästva arengu põhimõtte kohaselt.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõu peamine eesmärk on viia kehtivad kalanduse valdkonna nõuded kooskõlla uue, vahetult kohaldatava EL-i õigusega. Eelnõu on koostatud Euroopa Liidu ühise kalanduspoliitika kontrollsüsteemi muudatuste rakendamiseks. Eelnõuga rakendatakse eelkõige kalanduse kontrollimäärust välja arvatud mõned üksikud erandid (punktid 35 ja 36).

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist, millest esimeses tehakse muudatused KPSis, teises KarRSis, kolmandas KTKSis ja neljandas sätestatakse seaduse jõustumisaeg.

Kuna Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2023/2842 tunnistatakse kehtetuks komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 404/2011 ning viimast asendatakse uute määrustega, on vaja muuta vastavaid viited KPS-is. Komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 404/2011 kehtetuks tunnistamisel jäävad üleminekuperioodil kehtima rakendusmääruse need sätted, mis puudutavad nõudeid, mis hakkavad kontrollimääruse alusel kehtima hiljem kui 10. jaanuarist 2026. a. Üleminekuperiood kestab kuni vastavate kalanduse kontrollimääruse sätete jõustumiseni. Komisjon asendab komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 404/2011 uute rakendus- ja delegeeritud määrustega ning mitmete väiksemate temaatiliste määrustega. Vastu on võetud harrastuspüügi andmete kogumist puudutav rakendusakt ning 2025. a lõpus võetakse vastu uus rakendusakt ja delegeeritud akt. Eraldi rakendusmäärus töötatakse välja kaalumise jaoks, mis on plaanis vastu

võtta 2026. a algul. Uute komisjoni rakendusmääruste viited eelnõus on märgitud tähega „x“, sest vastavaid määruseid pole.

2.1. Kala oma tarbeks ostmine (eelnõu § 1 punktid 1 ja 2)

Eelnõu § 1 punktiga 1 ja 2 ajakohastatakse viited kalanduse kontrollimäärusele KPSi § 10 lõike 8 punktides 1 ja 3, § 10 lõikes 12 ning § 15 lõikes 3. Muudatus vastab kalanduse kontrollimääruse artiklile 65, millega vähendatakse kogust, mida võib esmakokkuostu vormistamata eraisikule oma tarbeks müüa. Senise 30 kilogrammi asemel võib eraisikule müüa ilma esmakokkuostu vormistamata 10 kilogrammi kala või 2 isendit lõhe päevas. Muudatuse eesmärk on vähendada päritolu tõendamata liikuva kala koguseid, mis teenib loodusressursside parema kaitse eesmärki.

2.2. Kala päritolu tõendamine ning kalapüügi- ja vesiviljelustoodete partii jälgitavus (eelnõu § 1 punkt 3 ja § 3 punktid 1- 5)

Kalapüügi- ja vesiviljelustoote päritolu peab kontrollimääruse artiklite 56a ja 58 kohaselt olema elektrooniliselt tarneahela igas etapis tõendatav pärast esmakokkuostu kuni jaemüügini. Kalapüügi- või vesiviljelustoote partiide kohta nõutud teavet täiendatakse selliselt, et igas etapis on võimalik püügireisini või korjeni tuvastada, milliselt püügireisilt või vesiviljeluse üksusest toode pärineb. Partiidega kaasas peab olema selline teave, et nad oleksid jälgitavad igas tarneahela etapis kuni jaemüügini. Käitajad, kelle valduses tooted on, peavad pidama partiide kohta elektrooniliselt arvestust partiide kohta nõutava minimaalse teabe ulatuses ning tegema selle info elektrooniliselt teatavaks ka järgmisele käitajale, kellele tooteid tarnitakse. Minimaalseks partii kohta esitatavaks teabeks, mida käitaja igas etapis partii kohta kogub ja esitab on partii identifitseerimisnumber, partiisse kuuluvate kalatoodete püügireisi identifitseerimisnumber või numbrid või püügipäeva kordumatu identifitseerimisnumber või -numbrid, partiisse kuuluvate vesiviljelustoodete tootja või kalakasvandusüksuse nimi ja registreerimisnumber, imporditud toodete puhul püügilaevade number või püügisertifikaadi number, kala nimetus, geograafiline piirkond või veekogu, millest kala on püütud või kasvatatud, püügivahendi liik, püügi või korje kuupäev, kogus või isendite arv, eraldi teave alammõõdust väiksemate isendite kohta, ning ühiste turustusnormide kohane teave. Muudatuse eesmärgiks on ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi tõkestamine, järelevalve tõhustamine, mis tagab loodusressursside parema kaitse, samuti toiduohutuse tagamine ning ausale konkurentsile kaasa aitamine. See nõue puudutab EL-i vetest (sh siseveed) pärinevaid kalapüügitooteid, vesiviljelustooteid ning kolmandatest riikidest imporditud kalapüügi- ja vesiviljelustooteid. Kehtivaid nõudeid täiendatakse järgmise teabega: kalapüügitoodete puhul püügireisi või püügipäeva kordumatu numbriga või numbrita, vesiviljelustoote puhul vesiviljeluse tootmisüksuse registreerimisnumbriga ja EL-i imporditava kalapüügi- või vesiviljelustoote puhul püügilaeva IMO numbriga. Täiendava teabe lisamise eesmärk on tõendada, milliselt püügireisilt või millisest korjest kalapüügi- või vesiviljelustoode pärineb, et tõkestada ebaseaduslikku, teatamata ja reguleerimata kalapüüki. Vastavustabel olemasolevate nõuete ja uute ning toiduohutuse nõuete kohta on toodud eelnõu seletuskirja lisa 3.

10. jaanuarist 2026. a jõustuvad muudatused puudutavad nõukogu määruses (EMÜ) nr 2658/87, tariifi- ja statistikanomenklatuuri ning ühise tollitariifistiku kohta (EÜT L 256, 7.9.1987, lk 1– 675) sätestatud kombineeritud nomenklatuuri gruppi 3, milleks on elus, värske, jahutatud, külmutatud kuivatatud, soolatud või soolvees, külm- või kuumsuitsukala, kalafilee, vähid ja molluskid. Kombineeritud nomenklatuuri grupi 16 rubriikidesse 1604 ja 1605 ning grupi 12 (kalakonservid) alamrubriiki 1212 21 (vetikad) kuuluvate kalapüügi- ja vesiviljelustoodete partiide osas jõustuvad muudatused 10. jaanuaril 2029. a.²

² Info kombineeritud nomenklatuuri gruppide kohta leitav siit: <https://ncfailid.emta.ee/s/KSfAwqg8f55C5n6>

Eelnõu § 1 punktiga 3 muudetakse tervikuna paragrahvi 13. Kavandatava KPS § 13 lõikega 1 sätestatakse üldnõue, et kala ja veetaime päritolu peab olema tõendatud. Kutselisel kalapüügil on dokumendid, millega saab kala- ja veetaime päritolu tõendada nimetatud KPS § 61 lõikes 1, harrastuspüügil on päritolu tõendavaks dokumendiks isikut tõendav dokument. Eripüügil püütud kala päritolu tõendavaks dokumendiks on loa omaniku või loale kantud püüdja isikut tõendav dokument või esmakokkuostukviitung. Seega dokumentides, millega on võimalik tõendada kala päritolu, sisulist muudatust ei kaasne. Kavandatava KPS § 13 lõikega 2 sätestatakse, et kala impordi ja reekspordi puhul on kala päritolu tõendavaks dokumendiks püügisertifikaat, mis on nõutav nõukogu määruse (EÜ) nr 1005/2008, millega luuakse ühenduse süsteem ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi vältimiseks, ärahoidmiseks ja lõpetamiseks ning muudetakse määrusi (EMÜ) nr 2847/93, (EÜ) nr 1936/2001 ja (EÜ) nr 601/2004 ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EÜ) nr 1093/94 ja (EÜ) nr 1447/1999 (ELT L 286, 29.10.2008, lk 1–32) (edaspidi *ETR määrus*) kohaselt. Eraldi ei sätestata enam kolmanda riigi kalalaeva lossimisel päritolu tõendavateks dokumentideks sadamariigi kontrollidokumenti, eelteadet, lossimisdeklaratsiooni ja ümberlaadimisdeklaratsiooni, sest tegemist on kala impordiga, mille puhul on püügisertifikaat niikuinii kohustuslik. Kavandatava KPS § 13 lõikega 3 sätestatakse, et kala ja veetaime päritolu tõendamist ei ole vaja tõendada oma tarbeks ostu puhul juhul kui kogus ühes päevas ei ületa 10 kilogrammi või kahte lõhet isiku kohta. Nimetatud piirmäärad on sätestatud kalanduse kontrollimääruse artikli 58 lõikes 8 ja artiklis 65. Kavandatava KPS § 13 lõikega 4 kehtestatakse kalandus kontrollimääruse artiklis 69 lõikes 6 sätestatud erand transpordidokumendile juhul kui kala ja veetaime transport toimub sadamaalal või kuni 25 kilomeetri kaugusele lossimiskohast. Antud säte võimaldab nimetatud tingimustel mitte koostada transpordidokumenti, küll aga kala päritolu tõendamise nõue jääb kehtima. Kehtiva KPS § 13 lõikeid 7 ja 8 ei kehtestata enam. Kehtiv KPS § 13 lõige 7 on kaetud KTKSi punktiga 3, mis sätestab, et kalapüügi- ja vesiviljelustooted peavad olema jälgitavad kontrollimääruse artikli 58 kohaselt. Kehtiv KPS § 13 lõige 8 on kaetud ühelt poolt kavandatava KPS § 13 lõikega 1, teiselt poolt korrakaitseaduse § 30 ning kavandatava KTKS § 10¹ lõike 1 muudatusega.

Eelnõu § 3 punktiga 1 laiendatakse KTKS-i kohaldamisala. Ehk KTKS § 2 lõiget 1 täiendatakse punktiga 3¹ selliselt, et seadus kataks ka kalanduse kontrollimääruses nõutud kalapüügi- või vesiviljelustoodete partiide jälgitavuse. Nimetatud tooted peavad olema jälgitavad kogu tarneahela ulatuses kuni jaemüügini. Kavandatava muudatuse tulemusel hõlmab KTKS kalapüügitoodete partii kontrolli peale püüki ja vesiviljelustoodete kontrolli peale korjet.

Eelnõu § 3 punktiga 2 täiendatakse peatüki 2 pealkirja, et see peegeldaks paremini peatüki sisu ja hõlmaks ka jälgitavuse nõudeid.

Eelnõu § 3 punktiga 3 täiendatakse KTKS-i §-ga 10¹, milleks on kalapüügi- ja vesiviljelustoote partii jälgitavuse nõuded. Kavandatud paragrahv viitab kalanduse kontrollimäärusele ja sätestab, et kalapüügi- ja vesiviljelustoodete partiid peavad olema nõuetekohaselt jälgitavad ehk siis vastama tarneahela kontrollinõuetele. Kavandatud KTKS § 10¹ lõikes 2 sätestatakse, et tarneahela jälgitavuse nõuded ei kohaldu tarbijale müügi puhul kuni 10 kilogrammi koguste ja 2 tüki lõhe puhul. See rakendub nii püütud kui vesiviljeluses kasvatatud kalapüügi- ja vesiviljelustoodetele.

Eelnõu § 3 punktiga 4 jäetakse välja paragrahvi 11 lõikest 3 esmaviide kalanduse kontrollimäärusele, sest see on kaetud KTKS § 2 muudatusega.

Eelnõu § 3 punktiga 5 täiendatakse KTKS-i §-ga 76¹. Kavandatud KTKS § 76¹ on sisuliselt vastutuse säte, mis näeb ette vastutuse kalapüügi- ja vesiviljelustoodete partii jälgitavuse nõuete rikkumise eest. Nimetatud nõuete rikkumine toob kaasa karistuse füüsilisele isikule kuni 100 trahviühikut ja juriidilisele isikule kuni 3200 €. Juhul kui on tegemist tõsise rikkumisega, siis tuleb karistuse seadmisel lähtuda kavandatavast KPS § 88¹.

2.3. Mootorivõimsuse kontrollimine (eelnõu § 1 punkt 8)

Mootorivõimsus koos kogumahutavusega moodustavad liikmesriigi laevastiku püügivõimsuse, millele on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1380/2013 ühise kalanduspoliitika kohta, millega muudetakse nõukogu määrusi (EÜ) nr 1954/2003 ja (EÜ) nr 1224/2009 ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EÜ) nr 2371/2002 ja (EÜ) nr 639/2004 ning nõukogu otsus 2004/585/EÜ (ELT L 354, 28.12.2013, lk 22–61)³ kohaselt seatud ülempiir riiklikes kalalaevaregistrites. KPS § 35 lõige 4 sätestab, et mootorivõimsus on püügivõimsuse osa. Püügivõimsuse reguleerimine on oluline vahend EL-i kalanduspoliitikas, mille abil viia laevastikud vastavusse kalavarudega ning tagada püügisektori kasumlikkus. Kalalaevaregistris registreeritud kalalaeva mootorivõimsuse ületamine rohkem kui 20 protsenti on kalanduse kontrollimääruse järgi tõsine rikkumine. Muudatuse kohaselt viib KeA koostöös Euroopa Kalanduskontrolli Agentuuriga (edaspidi *EFCA*) läbi riskianalüüsi nende laevade väljaselgitamiseks, kellel on kõrgem risk rikkumiseks. Selleks hinnatakse, kas piirkonnas kehtib püügikoormuse reguleerimise kord, millised on sihtliigid, kas laev on varem sellist rikkumist toime pannud, kas laeva võimsust on vähendatud jms. Kalanduse kontrollimääruse artikli 39a kohaselt peavad kõrge riskiga üle 221 kilovati mootoriga laevad olema varustatud statsionaarse mõõtesüsteemiga, mis tagab mootorivõimsuse pideva mõõtmise kilovattides ja kõnealuste andmete salvestamise ja säilitamise pardal.

Need sätted jõustuvad alates 10. jaanuarist 2028. a ning Euroopa Komisjon (edaspidi ka *komisjon*) töötab välja rakendusakti nende süsteemide tehniliste nõuete ja omaduste ning paigaldamise kohta. Nõuete täitmiseks on võimalik kalandusettevõtjatel küsida toetust 85 protsendi ulatuses abikõlblike kulude maksumusest regionaal- ja põllumajandusministri 21.veebruari 2025. a määruse nr 15 „Perioodi 2021–2027 kalapüügi investeeringutoetus“ (edaspidi *regionaal- ja põllumajandusministri määrus nr 15*) alusel. Nimetatud määruse kohaselt, toetatakse investeeringuid, mida tehakse merel püüdival segmenti 4S1, 4S2 või 4S3 kantud kalalaeva pardal. Kalalavade segmendid on kehtestatud maaeluministri 28. novembri 2017. a määrusega nr 79 „Kalalaevastiku segmendid ja nende tunnused, kalalaevastiku segmenti kantavale kalalaevale esitatavad nõuded ning kalalaevastiku segmenti lisamise võimalus“ (edaspidi *maaeluministri määrus nr 79*).

Eelnõu § 1 punktiga 8 täiendatakse KPS § 33 lõikega 7. Kavandatava KPS § 33 lõikega 7 sätestatakse, et tulenevalt kalanduse kontrollimääruse artiklist 39a on KeA-l õigus määrata vastavalt sama artikli alusel kehtestatud Euroopa Komisjoni määrusele laevad mootorivõimsusega üle 221 kilovatti, millele tuleb paigaldada statsionaarne mootorivõimsuse pideva mõõtmise süsteem ja andmete salvestamise süsteem. Vastavalt kalanduse kontrollimääruse artikli 39a lõikele 4 vastutavad süsteemi toimimise ja andmete salvestamise, säilitamise ja ametnikele kättesaadavaks tegemise eest kalalaevatunnistuse omanik ja kapten. See nõue jõustub alates 10. jaanuarist 2028. a.

2.4. Kutselise kalapüügiloo ja kalalaevatunnistuse nõuded ning püügivõimaluse ja lubatud aastasaagi vähendamine (eelnõu § 1 punktid 6, 7, 11, 14, 15, 22—27, 29-32 ja 34—36)

Eelnõu § 1 punktiga 6 jäetakse välja KPS § 32 teine lause, mis sätestas, et kalalaeva ja kaluri kalapüügiload antakse elektrooniliselt. Tegemist on ebavajaliku sättega, sest KPS § 7 sätestab juba elektrooniliste lubade andmise põhimõtte, mistõttu pole vaja seda KPS §-s 32 korrata.

Eelnõu § 1 punktiga 7 asendatakse KPS § 32 lõikes 2 viide komisjoni rakendusmäärusele nr 404/2011 viitega kalanduse kontrollimääruse artiklitele 7 ja 7a, mis sätestavad kalapüügilubade andmise nõudeid.

³ Arvutivõrgus: <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1380/oj>

Eelnõu § 1 punktiga 11 täpsustatakse kutselise kalapüügi registrisse kantavaid andmeid, jättes KPS § 35 lõike 1 punktidest 1 ja 4 välja viited sätetele, mis tunnistatakse käesoleva eelnõuga kehtetuks, ehk viited KPS § 61 lõigetele 4 ja 8. KPS § 34 lõike 4 punktis 1 jäetakse välja viide § 61 lõikele 4, sest andmed esmakokkuostja kohta on kaetud sama paragrahvi lõikega 5. KPS § 34 lõike 4 punktis 1 jäetakse välja viide § 61 lõikele 8, sest KPS § 61 lõikega 8 tehti komisjoni rakendusmääruses (EL) nr 404/2011 lubatud erand, et 12-meetrise kogupikkusega või pikemad kalalaevad, mis püüavad merel kaluri kalapüügiloo alusel ei pea esitama andmeid elektrooniliselt. Kuna uues kalanduse kontrollimääruses on sellise erandi tegemise võimalus ära kaotatud, siis ei ole lõige 8 enam asjakohane.

Eelnõu § 1 punktiga 14 jäetakse KPS 38 lõikest 1 välja viide komisjoni rakendusmäärusele nr 404/2011. Seega jääb viide kalanduse kontrollimäärusele, mis tähendab, et kalalaevatunnistuse välja andmisel lähtutakse kalanduse kontrollimääruse nõuetest ning selle alusel kehtestatud õigusaktidest.

Eelnõu § 1 punktiga 15 tunnistatakse kehtetuks KPS § 38 lõiked 3 ja 5. KPS § 38 lõige 3 sätestas erandi, et alla 10 meetrise kogupikkusega laevade puhul ei pea kalalaeva pardal hoidma kalalaevatunnistust. Kuna kalalaevatunnistus antakse elektrooniliselt, siis on see erand muutunud tarbetuks. KPS § 38 lõige 5 sätestas nõude kehtivuse kaotanud kalalaevatunnistuse tagastamiseks. Kuna kalalaevaluba antakse samuti elektrooniliselt, siis ei ole see nõue enam asjakohane.

Eelnõu § 1 punktiga 22 ühtlustatakse KPS-is sätestatud menetlustähtajad ning muudetakse kõik kalapüügilubade menetlemisega seotud tähtajad. Muudatuse tulemusel kalapüügilubadega seotud menetluse tähtjaks on viis tööpäeva. Muudatuse tulemusel peab Põllumajandus- ja Toiduamet (edaspidi *PTA*) asendama kalalaev teise kalalaevaga kalalaeva kalapüügiloal, juhul kui ettevõtja on esitatud selleks taotluse, viie tööpäeva jooksul.

Eelnõu § 1 punktidega 23 ja 24 täpsustatakse kaluri kalapüügiloa nõudeid. Eelnõu § 1 punktiga 23 sätestatakse KPS § 41 lõikes 1 üldnõue, et kaluri kalapüügiluba annab õiguse kasutada kalapüügiks üksnes loale kantud kalalaeva. Nõue tuleneb kalanduse kontrollimääruse artiklist 7 ja komisjoni rakendusmääruse nr x/2025 artiklitest 5 ja 6. Eelnõu § 1 punktiga 24 sätestatakse alla 10-meetrise kogupikkusega kalalaevadele erand püügiloale kandmise kohustusest, mida võimaldab kontrollimääruse nr x/2025 artikli 7 lõige 6. See võimaldab jätkata Eestis kasutusel oleva kaluri kalapüügilubade süsteemiga, kus luba antakse ettevõtjale püügivahendite kohta, mitte laevale. Täpsemad reeglid kehtestatakse Vabariigi Valitsuse 17. novembri 2017. a määruse nr 164 „Kutselise kalapüügi loa taotlemisel esitatavate dokumentide loetelu, kalapüügiloa andmise, kehtivuse peatamise ning kehtetuks tunnistamise kord, kalapüügivõimaluste arvutamise meetodika ja kalapüügiloa taotluse ning kalapüügiloa vormid“ (edaspidi *loa kord*) muudatusega.

Eelnõu § 1 punktiga 25 muudetakse KPS § 41 lõiget 6 selliselt, et lisatakse esimesse lausesse viide ka kalalaevale. Muudatusega võimaldatakse ka lisaks kalurile asendada ka kalalaev kaluri kalapüügiloal. Täpsustus on vajalik, kuna vastavalt kalanduse kontrollimäärusele kõik merel kasutatavad 10-meetrise kogupikkusega ja pikemad kalalaevad peavad olema kantud kaluri kalapüügiloale.

Eelnõu § 1 punktiga 27 täiendatakse KPS § 43 punkti 1, lisades viide kaptenile, kuna tunnistatakse kehtetuks sama paragrahvi punkt 9. Punktid 1 ja 9 liidetakse punkti 1 alla.

Eelnõu § 1 punktiga 29 tunnistatakse kehtetuks KPS § 43 punkt 9. Viide kaptenile lisatakse sama paragrahvi punkti 1. Sisuliselt liidetakse samatüübilised sätted. Kui loa taotlejal või taotluses nimetatud kaluril või kaptenil on rohkem kui üks kehtiv karistus väärteo või kuriteo eest, mida on kohaldatud seoses tõsiste rikkumisega, siis ei anta kutselise kalapüügi luba kaptenile ega kalurile seni, kuni tal on kaks kehtivat karistust. Karistused kehtivad kuni karistusandmete kustutamiseni karistusregistrist.

Eelnõu § 1 punktiga 32 täiendatakse KPS § 44 lõike 3 punkti 1, lisades, et kalapüügiloa andja tunnistab kalapüügiloa kehtetuks ka siis, kui loale kantud kalur või kapten ei vasta enam loa saamise nõuetele. Need nõuded on loetletud KPS §-des 42 ja 43.

Eelnõu § 1 punktidega 26 ja 30 jäetakse KPS-st välja viited kutselise kalapüügiloa kehtivuse peatamisele. Nii KPS § 42 lõikest 6 ja § 44 pealkirjast jäetakse välja sõna „peatamine“. Tegemist on normitehnilise muudatusega, mis on seotud eelnõu § 1 punktiga 31.

Eelnõu § 1 punktiga 31 tunnistatakse kehtetuks § 44 lõige 2, millega reguleeritakse kalapüügiloa peatamist. Kuna praegune püügilubade süsteem ei võimalda loa peatamist ning selle asemel on kohaldatud loa kehtetuks tunnistamist, siis on mõistlik see säte ka seadusest välja jätta. Haldusmenetluse seaduse § 64 lõike 1 kohaselt kohaldatakse kehtetuks tunnistamise kohta sätestatud ka haldusorgani poolt haldusakti kehtivuse peatamise suhtes, mis tähendab, et loa peatamise aluseks on võimalik võtta loa kehtetuks tunnistamise alused.

Eelnõu § 1 punktiga 34 tunnistatakse kehtetuks § 44 lõiked 4 ja 5. KPS § 41 lõikes 6 on loale kantud kaluri asendamine juba kehtestatud ning loa omanik võib taotleda uut luba kui tema loale kantud kalur ei vasta enam loa andmise nõuetele, mistõttu pole vaja KPS § 44 lõikes 4 loa andmist sätestada. Eelnõu § 1 punktiga 34 tunnistatakse kehtetuks ka KPS § 44 lõige 5, sest kalapüügilube väljastatakse ja kontrollitakse elektrooniliselt ning sellega on loa tagastamine muutunud ebavajalikuks.

Eelnõu § punktiga 35 ja 36 täpsustatakse KPS § 56 lõiget 1. KPS § 56 lõikest 1 jäi ekslikult 21. novembril 2022. a jõustunud redaktsiooniga välja viide väljaspool Läänemerd asuvatele merealadele. Püügivõimaluse vähendamine on sätestatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1224/2009 artiklis 105 ning need nõuded kohalduvad ka väljaspool Läänemerd asuvatele merealadele. Sellest tulenevalt lisatakse KPS § 56 lõike 1 esimesse lausesse ka viide muule merealale eelnõu § 1 punktiga 35. Eelnõu § 1 punktiga 36 asendatakse KPS § 56 lõike 1 viimases lauses viide kalanduse kontrollimäärusele selliselt, et jäetakse välja tekstiosa „lõigetes 2 ja 5“, kuna kalanduse kontrollimääruse artikli 105 struktuuri on muudetud ning edaspidi piisab vaid viitest artiklile 105.

2.5. Püügi- ja püügijärgsete andmete esitamine (eelnõu § 1 punktid 37—46)

Eelnõu § 1 punktiga 37 täpsustatakse KPS § 61 lõiget 1 lisades, et loetletud andmed tõendavad ka kala päritolu. Säte on seotud KPS § 13 muudatustega seoses kala päritolu tõendamisega.

Eelnõu § 1 punktiga 38 muudetakse KPS § 61 lõike 2 volitusnormi harrastuskalapüügi andmete esitamiseks. Praegu kehtiva volitusnormi järgi võib valdkonna eest vastutav minister määrusega kehtestada nõude kalastuskaardi alusel harrastuspüügi andmete esitamiseks lähtudes kalavarude seisundist. Kalanduse kontrollimääruse muudatusega tuleb harrastuskalapüügi andmeid koguda ja esitada ka muudel alustel, näiteks kui harrastuskalapüügi suhtes kohaldatakse Euroopa Liidu kaitsemeetmeid või kvoote või päevalimiite, ja kui on tegu pikaajalise majandamiskavaga hõlmatud kalaliigiga või liigiga, millele kehtib lossimiskohustus. Lisaks võib komisjon nõuda harrastuskalapüügiandmete kogumist juhul, kui teadushinnangu põhjal on harrastuspüügil kalavarule oluline mõju. Seepärast muudetakse volitusnormi selliselt, et harrastuspüügi andmete esitamise nõuet saab kehtestada mitte ainult kalastuskaardi alusel toimuva püügi suhtes, vaid ka EL-ist tulenevatest nõuetest ja püügivahendi mõjust lähtudes. Alates 2026. a peab kalanduse kontrollimääruse kohaselt esitama igapäevaselt andmeid Läänemere avaosa lõhe ja tursa harrastuskalapüügi kohta sõltumata püügivahendist.

Eelnõu § 1 punktiga 39 täpsustatakse KPS § 61 lõiget 3, millega tekib kohustus mistahes kalapüügil koguda infot püünises hukkunud lindude või imetajate kohta.

Eelnõu § 1 punktiga 40 täiendatakse KPS § 61 lõikega 3¹, millega lisandub kutselisel kalapüügil merel andmete esitamise kohustus tundlike liikide kohta. Tundlike liikide kaaspüügi korral merel tuleb edastada andmed ka vabastatud liigi seisundi ja elumuse kohta, see tähendab, kas isend vabastati vigastatuna, surnuna või elusalt. Tundlike liikide määratlus on kehtestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/1241, 20. juuni 2019, mis käsitleb kalavarude ja mereökosüsteemide kaitsmist tehniliste meetmete abil ning millega muudetakse nõukogu määrusi (EÜ) nr 2019/2006, (EÜ) nr 1224/2009 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EL) nr 1380/2013, (EL) 2016/1139, (EL) 2018/973, (EL) 2019/472 ja (EL) 2019/1022 ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EÜ) nr 894/97, (EÜ) nr 850/98, (EÜ) nr 2549/2000, (EÜ) nr 254/2002, (EÜ) nr 812/2004 ja (EÜ) nr 2187/2005 (ELT L 198, 25.7.2019, lk 105–201) (edaspidi *tehniliste meetmete määrus*)⁴ artiklites 10 ja 11. Tundlike kalaliikide nimekiri on kehtestatud tehniliste meetmete määruse lisas I ja nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ, 21. mai 1992, looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (OJ L 206, 22.7.1992, p. 7–50) (edaspidi *loodusdirektiiv*)⁵ IV lisas ning tundlike mereimetajate ja -roomajate nimekiri loodusdirektiivi II ja IV lisas. Tundlike merelindude nimekiri on kehtestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ, 30. november 2009, loodusliku linnustiku kaitse kohta (*ELT L 20, 26.1.2010, p. 7–25*) (edaspidi *linnudirektiiv*)⁶. Sisuliselt tähendab see nõue Eesti olusid arvestades peamiselt atlandi tuura ja hüljest ning merelindude (kaitsealused liigid on järvekaur, sarvikpütt, merivart, kirjuhahk, väikekoskel, alk, krüüsel) kohta täiendavate andmete kogumist. Kalanduse kontrollimääruse rakendusaktiga nr x/2025 on tehtud tundlike liikide kohta andmete esitamise kohustusest vabastus merel alla 12-meetrise kogupikkusega kaluri kalapüügiloo alusel püüdvatele kalalaevade kuni 10. jaanuarini 2028. a. Peale seda tähtaega laieneb nimetatud nõue kõigile merel püüdvatele kalalaevadele sõltumata kalalaeva pikkusest.

Eelnõu § 1 punktidega 41 ja 42 tunnistatakse kehtetuks KPS § 61 lõikeid 4 ja 8 ning muudetakse sama paragrahvi lõiget 5. Kehtiv KPS § 61 lõige 4 sätestab esmakokkuostjale kohustuse esmakokkuostu andmete esitamiseks ning sama paragrahvi lõige 5 täpsustab juhud, millal esmakokkuostuandmed tuleb esitada elektroonselt. Kontrollimäärusega on kõigil esmakokkuostjatel kohustus esmakokkuostuandmed esitada elektrooniliselt, sestap tunnistatakse kehtetuks KPS § 61 lõige 4 ja muudetakse sama paragrahvi lõiget 5. Kehtiva KPS § 61 lõikega 8 tehti komisjoni rakendusmääruses (EL) nr 404/2011 lubatud erand, et 12-meetrise kogupikkusega või pikemad kalalaevad, mis püüavad merel kaluri kalapüügiloo alusel ei pea esitama andmeid elektrooniliselt. Kuna uues kalanduse kontrollimääruses on sellise erandi tegemise võimalus ära kaotatud, siis ei ole lõige 8 enam asjakohane.

Eelnõu § 1 punktiga 43 muudetakse § 61 lõikes 7 viide kalanduse kontrollimääruse artiklitele 66 ja 68, sest sama määruse artikkel 67 on tunnistatud kehtetuks. Muudatus puudutab transpordidokumendi andmete elektroonilist esitamist. Kuna kalanduse kontrollimääruse muudatuse kohaselt tuleb kõik kalapüügi- ja püügijärgsed andmed esitada elektrooniliselt, on vastav erand välja jäetud. Transpordidokument tuleb esitada enne transpordi algust.

Eelnõu § 1 punktidega 44 ja 45 on KPS § 61 lõigetest 9 ja 15 jäetud välja viited KPS § 61 lõigetele 4 ja 8, sest need tunnistatakse kehtetuks.

Eelnõu § 1 punktiga 46 asendatakse KPS § 61 lõikes 16 viide komisjoni rakendusmäärusele (EL) nr 404/2011 ja viiakse see kooskõlla uue EL komisjoni rakendusmäärusega.

2.6. Kala kaalumise nõuded (eelnõu § 1 punkt 47)

⁴ Arvutivõrgus: <http://data.europa.eu/eli/reg/2019/1241/oj>

⁵ Arvutivõrgus: <http://data.europa.eu/eli/dir/1992/43/2013-07-01>

⁶ Arvutivõrgus: <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/147/oj>

Vastavalt kalanduse kontrollimääruse artikli 60 lõikele 3 on võimalik kehtestada neli erandit kala kaalumisele. Esimene erand puudutab kala osalist kaalumist lossimisel proovivõtukava alusel, teine kala kaalumist kalalaeva pardal tingimusel, et kala kaalutakse ka lossimisel vastavalt proovivõtukavale, kolmas kaalumist ettevõttes peale transporti ning neljas kaalumist peale transporti teise liikmesriigi territooriumile ühise kontrolliprogrammi alusel. Eestis on praegu proovivõtu- ja kontrollikava alusel kehtestatud erandid, mis kehtivad kuni 1. jaanuarini 2027. a. Uue EL-i kaalumist käsitleva rakendusmäärusega, mis plaanitakse vastu võtta 2026. a alguses, kehtestatakse uued nõuded nende erandite rakendamiseks. Vastav esialgne eelnõu on komisjoni poolt esitatud, kuid kuna kogu protsess on alles algusjärgus ja läbirääkimised käivad, siis praegusel hetkel ei ole võimalik hinnata ega kindlaks määrata, milliseid erandeid on võimalik alates 1. jaanuarist 2027. a rakendada hakata. Seepärast on mõistlik kehtestada volitusnorm selle otsustamiseks hilisemas etapis ning viia kõik kaalumiseiga seotud tehnilised nõuded samuti ministri määrusesse. Kala kaalumise nõuete täitmiseks on kalasadamate haldajatel võimalik küsida toetust 85 protsendi ulatuses abikõlblike kulude maksumusest. Toetust on võimalik küsida regionaal- ja põllumajandusministri 2. juuni 2025. a määruse nr 52 „Perioodi 2021–2027 kalasadamate investeeringutoetus“ alusel.

Eelnõu § 1 punktiga 47 muudetakse tervikuna KPS § 61¹. Kavandatava KPS § 61¹ lõikega 1 sätestatakse, et kala kaalutakse lossimisel vastavalt kontrollimääruse sätetele. KPS § 61¹ lõikega 2 sätestatakse, et kala võib kaaluda kalalaeva kaptin või kalur või kalapüügiloa omanik. Isikud kellele on antud kalapüügiluba, võivad teostada ka kala kaalumist. Sellega loetakse kalanduse kontrollimääruse artikkel 60 lõike 5 nõue täidetuks, mis nõuab kaalumiseks loa andmist. KPS § 61¹ lõikega 3 sätestatakse, et juhul kui kaalujaks on lõikes 2 loetlemata isik, siis peab isikule andma heakskiidu KeA. Kavandatava KPS § 61¹ lõikega 4 sätestatakse, et kaalumisel võib lisaks taadeldud kaalule kasutada ka kalibreeritud kaalu. Mõõteseadus sätestab millisel juhul peavad kaalud olema taadeldud ja millisel juhul kalibreeritud. Kaalude nõuete eest on vastutav tulenevalt mõõteseadusele Metroloogia keskasutus (Metrosert) ning kaalumise nõuete täitmise üle teeb järelevalvet vastavalt kalapüügiseadusele KeA. Kavandatavate KPS § 61¹ lõigetega 5 ja 6 kehtestatakse volitusnormid, mille alusel võib valdkonna eest vastutav minister määrusega kehtestada erandid lossitava kala kaalumise nõuetest. Kalanduse kontrollimäärus võimaldab teatud tingimuste kohaldamisel osalist kaalumist lossimisel proovivõtu kava alusel, kala kaalumist kalalaeval ja kala kaalumist peale transporti. Kõikide nende erandite kasutamiseks on komisjon välja töötamas määrust, mis plaanitakse vastu võtta järgmise aasta alguses. Eelnimetatud lõigete alusel on võimalik kehtestada ministri määrusega nõuded kaalumisele Eesti oludele vastavalt.

Eelnõu § 1 punktiga 10 täiendatakse KPS § 34 lõike 4 punkti 1. Muudatuse tulemusel kantakse kutselise kalapüügi registriesse andmed kala kaalumiseiga tegeleva isiku kohta. Kalanduse kontrollimääruse muudatus näeb artikli 60 lõikes 5 ette, et kaalumise läbiviijale peavad pädevad asutused andma kaalumiseks loa. Muudatuse kohaselt võivad tulevikus kaaluda ainult need isikud, kes on kantud kaalujate nimekirja. Tegemist on siis kaalumiseiga lossimise tähenduses.

2.7. Kalalaevade asukoha jälgimine (eelnõu § 1 punktid 13, 33, 51, 52 ja 60)

Kalanduse kontrollimääruse artikli 9 järgi peavad kõik 12-meetrise kogupikkusega ja pikemad kalalaevad olema varustatud laevaseiresüsteemidega alates 10. jaanuarist 2026. a. Kaotatakse erand 12–15-meetrise kogupikkusega kalalaevadele, mis püüavad vaid territoriaalmerel ning ei viibi kunagi kauem kui 24 tundi merel. Kaluri kalapüügiloa alusel (edaspidi ka *rannapüük*) alla 12-meetrise kogupikkusega kalalaevadele jõustub seire kohustus järk-järgult, kõikidele kalalaevadele jõustub nõue hiljemalt 1. jaanuaril 2030. a. Esmalt jõustub kohustus alla 12-meetrise kogupikkusega kalalaevadele, mis kasutavad aktiivpüüniseid ja 9-12-meetrise kogupikkusega passiivpüüniseid kasutavatele laevadele. Nendele kalalaevadele kehtib seire nõue alates 10. jaanuarist 2028. a. Rannapüügis võib kalalaevade tegevust merel seirata mobiilsidel või muul sidel põhineva seiresüsteemi abil. Eestis rakendatakse GPS-seadmehel põhinevat kalalaevade

ja muude mootorsõidukite (lumesaanid) seiramist Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel 2015. a alates, seal on seireseadmega varustatud umbes 300 laeva.

Kavandatava muudatusega kehtestatakse üldine asukoha jälgimise kohustus kõikidele kalalaevadele sõltumata pikkusest ja veelast, ning Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel kutseliseks kalapüügiks kasutatavatele mootorsõidukitele jääkatte olemasolul. Üleminekutähtajad merel rannapüügis alla 12 meetrise kogupikkusega kalalaevadele kehtestatakse rakendussätetega KPS § 90. Kavandatava KPS § 69 sätestatakse volitusnorm ministri määruse kehtestamiseks, millega täpsustatakse nõuded kalalaevadele ja muudele sõidukitele vastavalt kalanduse kontrollimääruse artiklile 9. Merel jääkatte olemasolul kutseliseks kalapüügiks kasutatava mootoriga sõiduki asukoha jälgimise vajaduse otsustab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Selline üldine sõnastus seaduses võimaldab valida kuluefektiivseima lahenduse arvestades tehnoloogia arengut. Satelliitjälgimissüsteem kui kõige kulukam peaks jääma vaid kalalaevadele, kus muid alternatiive jälgimiseks pole, näiteks kaugpüügis väljaspool Läänemerd, mil püügitegevus toimub avamerel väljaspool kaldariikide jurisdiktsiooni (Loode-, Kirde- ja Edela-Atlandil). Läänemeres kus püügitegevus on kaldale lähemal, on võimalikud ka muud alternatiivid peale satelliitjälgimise (GPS, mobiil- või raadiosidel põhinev jälgimine). Nõuete täitmiseks on kalandusettevõtjatel võimalik küsida toetust 85 protsendi ulatuses abikõlblike kulude maksumusest regionaal- ja põllumajandusministri määruse nr 15 alusel. Toetatakse investeeringuid mida tehakse maaeluministri määruse nr 79 § 2 lõikes 1 nimetatud segmenti 4S1, 4S2 või 4S3 kantud kalalaeva pardal.

Kehtiva KPS § 69 lõike 2 kohaselt asub kalanduse kontrollimääruse artikli 9 lõikes 7 nimetatud Eesti kalalaevade jälgimise keskus KeA-s. Eelnõuga täiendatakse sõnastust, lisades, et KeA on lisaks kalalaevade jälgimisele ka kalapüügi seirekeskus. Muudetud kalanduse kontrollimääruse artikli 4 punkti 15 kohaselt on kalapüügi seirekeskus lipuliikmesriigi loodud operatiivkeskus, mis on varustatud arvuti riist- ja tarkvaraga, mis võimaldab andmete automaatset vastuvõtmist, töötlemist, analüüsi, kontrolli, seiret ja andmete elektroonilist edastamist. Sama määruse artikli 9a lõiked 3 ja 4 sätestavad, et kalapüügi seirekeskustel on juurdepääs kõikidele asjakohastele andmetele ning eelkõige sama määruse artiklites 109 ja 110 loetletud andmetele ning kalapüügi seirekeskused toetavad reaajas toimuvat laevade seiret, et võimaldada täitemeetmete võtmist. Kalanduse kontrollimääruse artikli 109 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid looma kooskõlas nimetatud määrusega registreeritud andmete valideerimiseks elektroonilise andmebaasi. Registreeritud andmete valideerimine hõlmab andmete ristkontrolli, analüüsi ja kontrollimist. Sama artikli lõikes 2a on loetletud andmekoosseisud, mille valideerimist tuleb teha ning sama määruse artikli 111a alusel võib komisjon sätestada rakendusaktiga üksikasjalikud normid muuhulgas andmete kvaliteedi, andmete valideerimise, sealhulgas ristkontrolli, analüüsi ja vastavustõendamise kohta. Nende andmete osas, mille saaja ei ole KeA, teostab esmase andmete kontrolli andmete saaja. Seega KPS § 61 lõigetes 1, 3, 3¹ ja 5—7 nimetatud andmete osas teostatakse esmane andmete kontrolli kutselise kalapüügi registris, kaluri infotehnoloogilises kliendirakenduses (edaspidi *PERK*) ja kalalaevade elektroonilises raporteerimissüsteemis (edaspidi *ERS*) registri volitatud töötleja poolt. Ülejäänud muudetud kalanduse kontrollimääruse artikli 109 lõikes 2a toodud andmete osas ning samas lõikes toodud andmete omavahelise valideerimise teostab KeA.

Eelnõu § 1 punktiga 13 viiakse viide KPS § 36 punktis 7 kooskõlla kavandatava KPS § 69 sõnastusega. KPS § 36 punktis 7 asendatakse termin „GPS- või muu satelliitjälgimissüsteem“ terminiga „laevaseireseade“, mis on nimetatud kavandatavas KPS § 69.

Eelnõu § 1 punktiga 33 viiakse samuti KPS § 44 lõike 3 punkti 6 sõnastus kooskõlla kavandatava KPS § 69 sõnastusega, mistõttu on vajalik asendada viide terminile „kalalaeva asukoha jälgimisele GPS- või muu satelliitjälgimissüsteem“ viitega KPS § 69.

Eelnõu § 1 punktiga 51 muudetakse tervikuna KPS § 69. Kavandatava KPS § 69 lõikega 1 sätestatakse, et nii merel kui ja Peipsi-, Lämmi- ja Pihkva järvel kasutatav kalalaev peab olema varustatud laevaseireseadmega vastavalt kalanduse kontrollimääruse artiklile 9. Kavandatava KPS § 69 lõikega 2 sätestatakse volitusnorm, mille kohaselt võib valdkonna eest vastutav minister kehtestada laevaseireseadmele tehnilised nõuded ning seadme kaudu edastatavad andmed ning andmete esitamise korra. Kavandatavates KPS § 69 lõigetes 3 ja 4 sätestatakse volitusnormid, millega antakse võimalus valdkonna eest vastutavale ministrile kehtestada vajaduse korral kohustus varustada ka muid sõidukeid asukoha jälgimisseadmega ning vastavad tehnilised nõuded seadmele. Peipsi-, Lämmi- ja Pihkva järvel on juba praegu kohustus, et jääpüügil peavad mootorsõidukid olema jälgitavad. Kavandatav KPS § 69 lõige 5 sätestab, et kalanduse kontrollimääruse artiklis 9a nimetatud kalapüügi seirekeskus asub KeA-s. Kavandatav KPS § 69 lõige 6 sätestab, et kalanduse kontrollimääruse artiklis 109 sätestatud ülesannet täidab KeA.

Eelnõu § 1 punktiga 52 tunnistatakse kehtetuks KPS § 70, kuna sisulised nõuded tulenevad kavandatavast KPS § 69.

Eelnõu § 1 punktiga 60 asendatakse viited KPS § 76. Termin „GPS- või muule satelliitjälgimissüsteemile“ asendatakse terminiga „asukoha jälgimise süsteemile“.

2.8. Riikliku järelevalve erimeetmed ja riikliku järelevalve erisused (eelnõu § 1 punktid 48—50)

Kalanduse kontrollimäärusest tulenevate nõuete paremaks rakendamiseks antakse KeA-le õigus kasutada vajadusel korrakaitsemeetmeid, milleks on viibimise keeld, kalalaeva suunamine sadamasse ning kontrolltehing. Tõsise rikkumise korral näeb kalanduse kontrollimäärus ette sellise tegevuse viivitamatu lõpetamise, milleks korrakaitseseaduse alusel saab kohaldada merel või veealal viibimise keeldu. Teatud juhtudel, kui see on vajalik näiteks rikkumise tõendite säilitamiseks, tuleb ette näha võimalus suunata laev konkreetsesse sadamasse. Kontrolltehinguga saab tugevdada kontrolli teatud keelatud müügitegevuse üle. Muudatuse eesmärk on tagada järelevalve näiteks elektripüügivahendi või ebaseadusliku kala müügiks pakkumise üle, mida on keeruline tõendada, aga millest tulenev keskkonnakahju on suur. Probleemsemateks tegevusteks on osutunud harrastuspüügist saadud kala või ebaseaduslikult püütud kala müük veebis (lõhe keelualal lõhemarja müük, räabise müük räabisepüügi keelu ajal või vahetult enne või pärast keelu jõustumist), samuti elektripüügivahendite müük müügi keskkondades. Muudatuste eesmärgiks on tagada loodusressursside kaitse.

Eelnõu § 1 punktiga 48 täiendatakse KPS § 64 ja lisatakse riikliku järelevalve erimeetmete hulka korrakaitseseaduse § 44 sätestatud võimalused. Antud säte aitab süüteomenetlust läbi viia. Sisuliselt tähendab see seda, et kui tekib kahtlus, et isik on toime pannud süüteo, saab vajadusel keelata isikul viibimise kohas, kus ta võib rikkuda või hävitada tõendeid ja seeläbi on võimalik tagada süüteo toimepanemise asukoha puutumatus. Samuti aitab see lõpetada rikkumise.

Eelnõu § 1 punktiga 49 täiendatakse KPS § 65 lõiget 1 punktiga 3, andes KeA-le õiguse suunata kalalaev sadamasse kui see on vajalik tõsise rikkumise ohu välja selgitamiseks, tõrjumiseks või kõrvaldamiseks. Antud nõue tuleneb kalanduse kontrollimääruse artiklist 91 (viivitamatud täitemeetmed tõsise rikkumise puhul).

Eelnõu § 1 punktiga 50 täiendatakse KPS § 65 lõigetega 6—12, millega täiendatakse erimeetmete võimalusi kalandusalaste rikkumiste järelevalves. Esiteks kavandatava KPS § 65 lõikega 6 antakse KeA-le õigus viia järelevalve teostamise eesmärgil läbi riiete ja esemete läbivaatust kui on alust arvata, et isik kannab endaga kaasas asja mida võib võtta hoiule või konfiskeerida. Riiete ja esemete läbivaatamise vajadus tuleneb ebaseadusliku kala või püügivahendi, näiteks elektripüügivahendi, peitmisest riietesse või kotti. Antud meede ei anna KeA-le õigust läbi vaadata isiku keha ja kehaõnsusi.

Teiseks täiendatakse KPS § 65 lõigetega 7–12, millega antakse KeA-le võimalus kohaldada kontrolltehingut, kui tekib vajadus kontrollida KPS § 10 lõigete 6 ja 8 sätestatud nõuete täitmist. Need on elektripüügivahendiga ning kala müügi ja ostuga seotud keelatud tegevuste kindlaks tegemiseks ja sellise tegevuse lõpetamiseks. Selleks on vaja anda KeA-le võimalus ebaseadusliku müügiks pakkumise üle järelevalvet teostada. Kontrollteingu võimalus on kehtestatud ka näiteks jäätmeseaduses metallijäätmete kogumise kontrollimiseks ja alkoholiseaduses alaealistele alkoholimüügi ning ebaseadusliku alkoholimüügi keelu jõustamiseks.

Kavandata KPS § 65 lõige 7 sätestab kontrollteingu võimaluse KPS § 10 lõigetes 6 ja 8 sätestatud nõuete kontrolliks. Kavandata KPS § 65 lõige 8 sätestab, et kontrolltehing on müügilepingu või muu võlaõigusliku lepingu tunnustega toiming, mille teostamise eesmärk on kontrollida vastavatest nõuetest kinni pidamist. Kavandata KPS § 65 lõikega 9 sätestatakse, et kontrollteingu puhul võib vastav ametiisik varjata tehingu tegemise eesmärki. Sealjuures ei pea ametiisik ennast tehingu tegemisel esitlema ega kandma vormiriietust ega esitama ametitunnistust enne kui kontrollteingu eesmärk on saavutatud ning kui kontrollteingut tehakse sidevahendi abil, siis seda tegev ametiisik võib kasutada sellist kasutajatunnust, mida ei saa seostada tema ametiülesannete täitmisega. Kavandata KPS § 65 lõige 10 kohustab KeA-t teavitama isikut, kelle suhtes kontrolltehing tehti, viivitamata peale kontrollteingu eesmärgi saavutamist hiljemalt 3 kuud peale kontrollteingu. Kavandata KPS § 65 lõikega 11 sätestatakse, et kontrolltehing protokollitakse vastavalt korrakaitseaduse §-le 12. Kavandata KPS § 65 lõikega 12 sätestatakse, et kontrollteingu käigus teostatud tehing on tühine. Juhul kui kontrollteinguga rikkumist ei tuvastatud tuleb teinguga tekitatud kahju hüvitada isikule korrakaitseaduse § 83 alusel.

2.9. Tõsiste rikkumiste nimekiri (eelnõu § 1 punktid 53 ja 54)

Kalanduse kontrollimääruse muutmisel loodi uus terviklik nimekiri tõsistest rikkumistest, mis varem sisaldus nõukogu määruse (EÜ) nr 1005/2008, millega luuakse ühenduse süsteem ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi vältimiseks, ärahoidmiseks ja lõpetamiseks ning muudetakse määrusi (EMÜ) nr 2847/93, (EÜ) nr 1936/2001 ja (EÜ) nr 601/2004 ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EÜ) nr 1093/94 ja (EÜ) nr 1447/1999 (ELT L 286, 29.10.2008, p. 1–32) (edaspidi *ETR määrus*)⁷ mitmes artiklis ja kalanduse kontrollimääruses. Nimekiri sisaldab kahte loetelu: üks neist hõlmab ühise kalanduspoliitika (edaspidi *ÜKP*) õigusnormide rikkumisi, mis tuleks kvalifitseerida tõsisteks kriteeriumeid kohaldamata ning teine hõlmab ÜKP õigusnormide rikkumisi, mis on tõsised kriteeriumite kohaldamisel. Kalanduse kontrollimääruse lisas IV on kehtestatud kriteeriumide uus üksikasjalik ja ammendav loetelu, mis asendab praegu kehtivat liikmesriikide kaalutlusõigust. Komisjoni selgituse kohaselt soodustab kriteeriumite kehtestamine võrdseid tingimusi, tagades samal ajal proportsionaalsuse. Uue sõnastuse järgi on tõsiste rikkumiste näol enamjaolt tegu ÜKP õigusnormide rikkumistega. Kuna EL õigus reguleerib rannapüüki vaid vähesel määral ning veel vähem siseveekogudel, siis on vajalik kogu tõsiste rikkumiste nimekiri üle vaadata ja täiendada selliselt, et praegu kehtivad tõsised rikkumised jääksid ka edaspidi kehtima, et nende eest saaks määrata proportsionaalsed karistused sõltumata sellest, millisel vealal need on sooritatud. EL tõsiste rikkumiste vastavustabel (EL kehtivad ja uued) on toodud eelnõu lisas 2.

Eelnõu § 1 punktiga 53 muudetakse tervikuna kutselise kalapüügi tõsiste rikkumiste loetelu KPS § 71 lõikes 1. Kavandata KPS § 71 lõike 1 punkt 1 käsitleb kalanduse kontrollimääruse artikkel 90 lõigetes 2 ja 3 käsitletud rikkumisi, mis kohalduvad merele. Kalanduse kontrollimääruse artikli 90 lõikes 2 on loetelu rikkumistest, mis on tõsised kaalutlusõiguseta. Need on: püük ilma kehtiva kalalaeva tunnistuse, loa või litsentsita; kalalaeva nime või pardatähise võltsimine või varjamine; uurimisega seotud tõendite varjamine, rikkumine või

⁷ Arvutivõrgus: <http://data.europa.eu/eli/reg/2008/1005/oj>

kõrvaldamine; ametnike või vaatlajate töö takistamine; ümberlaadimine loata või kui see on keelatud; üleviimistoimingute tegemine (elusa tuunikala puhul) ÜKP norme rikkudes; ebaseadusliku, teatamata ja registreerimata (edaspidi *ETR*) püügiga tegelevate laevade nimekirja kantud laevaga ühises püügitoimingus osalemine või sellise laeva toetamine ja varustamine; *ETR* nimekirja kantud laeva käitamises, juhtimises või omandiõiguses osalemine tegelikult kasusaava omanikuna; keelatud püügitegevus püügipiirangu alal; kaitsealuste kalaliikide, mereimetajate- või roomajate või merelindude püük, pardal hoidmine, lossimine, ladustamine, müük ja müügiks pakkumine; kvoodita püük, kalaliigi püük, mille suhtes on kehtestatud moratorium või püügikeeluaeg; riikkodakondsuseta laeva käitamine, juhtimine või omamine; ÜKP normides keelatud püügivahendite või meetodite kasutamine; dokumentide, teabe või andmete võltsimine, millele on osutatud ÜKP normides; mootoriga või mootorivõimsuse jälgimise seadmega manipuleerimine; püügitegevus sunniviisilise töö abil. Kalanduse kontrollimääruse artikli 90 lõikes 3 on toodud rikkumised, mis on tõsised teatud kriteeriumide täitumisel või seatud lävendi ületamisel. Need asjaolud ja lävendid on loetletud kontrollimääruse lisas IV. Kalanduse kontrollimääruse artikli 90 lõike 3 kohased rikkumised on: võltsitud või kehtetute dokumentide, teabe või andmete kasutamine; püügitegevusega seotud andmete esitamisega seotud kohustuste rikkumine; andmete lubatud erinevuse reegli rikkumine; püügivahenditega seotud ÜKP normide rikkumine; lossimiskohustuse rikkumine; püügitegevus piirkondliku kalavarude majandamise organisatsiooni (edaspidi *RFMO*) alal vastuolus seal kohaldatavatele reeglitele; kalapüügi- või vesiviljelustoodete turule pakkumine ÜKP norme rikkudes; harrastuspüügil ÜKP normide rikkumine või harrastuspüügist saadud kala müük; mitu üheaegset ÜKP normide rikkumist; *ETR* kalapüügiga tegeleva laevaga, mis ei ole kantud *ETR* nimekirja, ühises püügitoimingus osalemine või sellise laeva toetamine ja varustamine; kalalaevaregistris registreeritud ja sertifitseeritud mootorivõimsuse ületamine; kolmandate riikide sadamas lossimine ilma eelteatiseta; *ETR* kalapüügiga otseselt seotud äritegevus, sealhulgas *ETR* kalapüügist saadud kalapüügitoodetega kauplemine, nende importimine, eksportimine, töötlemine ja turustamine; kalapüügivahendite või seadmete ebaseaduslik kõrvaldamine merel.

Paljudel juhtudel sisaldab rikkumine viidet ÜKP normidele. ÜKP normid on vastavalt kalanduse kontrollimääruse artikli 4 punktis 2 toodud definitsioonile õiguslikult siduvad liidu õigusaktid ja liidule kohaldatavad rahvusvahelised kohustused, mis käsitlevad mere bioloogiliste ressursside kaitset, majandamist ja kasutamist, vesiviljelust ning kalapüügi- ja vesiviljelustoodete töötlemist, transporti ja turustamist. Sellisel juhul ei hõlma rikkumine neid norme, mis on kehtestatud siseriiklikult. Et ühtlustada tõsiseid rikkumisi erinevatel veealadel ja segmentides, on tõsiste rikkumiste nimekirja täiendatud.

Kavandatud KPS § 71 lõike 1 punkt 2 puudutab tõsiseid rikkumisi muul veealal kui meri ehk siis sise- ja piirveekogusid. Tegemist on tõsiste rikkumistega, mis on ühised nii merel kui muul veealal ja mis on loetletud kontrollimääruse artikli 90 lõike 2 punktides a, c, d ja k ning lõike 3 punktis g. Nendeks on püük ilma kehtiva tunnistuse, loa või litsentsita; uurimisega seotud tõendite varjamine, rikkumine või kõrvaldamine; ametnike või vaatlajate töö takistamine nende tööülesannete täitmisel; püük ilma kvoodita või mille kvoot on ammendatud; liikide püük, mille suhtes kehtib moratorium, ajutine keeld või püügikeeluaeg ja kalapüügi- ning vesiviljelustoodete turul kättesaadavaks tegemine turustusnorme rikkudes (kalapüügi- ja vesiviljelustoodete jälgitavus ja kontroll tarneahelas).

Kavandatud KPS § 71 lõike 1 punktid 3–9 on rikkumised, mis jäävad punktide 1 ja 2 kohaldamisalast välja ehk siis hõlmates kogu KPS rakendamisala v.a osas, mis on kaetud sama lõike punktiga 1. Näiteks kui püügivahendi silmasuurus on reguleeritud Euroopa liidu määru- ses ja seda rikutakse ning seda käsitletakse tõsise rikkumisena, siis menetletakse seda rikkumist KPS § 71 lõike 1 punkti 1 alusel. Kui püügivahendi silmasuurus pole Euroopa liidu määru- ses reguleeritud ja see ületab mõõtmisviga, siis käsitletakse seda rikkumist KPS § 71 lõike 1 punkti 7 alusel. Kavandatud KPS § 71 lõike 1 punkt 3 puudutab kala kaaspüüginormide ja alamõõdulise kala püügitingimuste rikkumist. Ka praegu on need rikkumised tõsised. Kaaspüügitingimuste

rikkumine on toodud kehtivas KPS § 71 lõike 1 punktis 2 ning alamõõdulise kala püügitingimuste rikkumine on sätestatud ETR määruses. Uues kalanduse kontrollimääruses on tõsiste rikkumiste koosseis muutunud, mistõttu on vaja need eraldi sätestada. Kavandata KPS § 71 lõike 1 punkt 4 puudutab keelatud püügiviiside ja – vahendite kasutamist. Ka praegu on need rikkumised tõsised. Keelatud püügiviiside kasutamine on loetletud kehtivas KPS § 71 lõike 1 punktis 3 ja keelatud püügiviiside kasutamine on toodud ETR määruse artiklis 3. Kavandata KPS § 71 lõike 1 punkt 5 vastab sisuliselt kehtivale KPS § 71 lõike 1 punktile 4, viide KPS § 13 on muutunud tulenevalt sellest, et KPS § 13 on muudetud. Dokumendid, mille puudumist ja võltsimist ning valeandmete esitamist loetakse tõsiseks rikkumiseks on kutselises kalapüügis nõutavad dokumendid näiteks nagu kalapüügipäevik, lossimisdeklaratsioon, esmakokkuostukviitung, üleandmisdeklaratsioon, transpordidokument ning kala impordi puhul püügisertifikaat. Kavandata KPS § 71 lõike 1 punkt 6 puudutab loale kantud püügivõimaluse ja lubatud aastasaagi rikkumisi. Ka praegu on need tõsised rikkumised. Püügivahendite piirarvu ületamist käsitletakse hetkel kehtiva KPS alusel loata püügiks. Kalanduse kontrollimääruse artiklis 90 tehakse vahet loata püügil (artikli 90 lõige 2 punkt a) ja loale kantud püügivahendite piirarvu ületamisel (artikli 90 lõige 3 punkt d), mistõttu ei saa enam käsitleda püügivahendite piirarvu ületamist loata püügina, sestap on see eraldi rikkumisena välja toodud. Püügivahendite piirarvu ületamist käsitletakse edaspidi kui püügivõimaluse rikkumist. Lubatud aastasaagi ületamist võis praegu käsitleda tõsise rikkumisena, kalanduse kontrollimääruse artikkel 90 seda enam ei kata, mistõttu on vajalik lisada see tõsiste rikkumist nimekirja. Sisult on tegemist sama tõsise rikkumisega nagu püügivõimaluse ületamine. Kavandata KPS § 71 lõike 1 punkt 7 puudutab püügivahendite silmasuuruse kohta esitatavate nõuete rikkumist. Tegemist on kehtiva sättega ETR määruse artiklis 3, kavandatud muudatusega kitsendatakse kehtivat KPS-i sätet ning sätestatakse, et ainult püügivahendite silmasuurusega seotud nõuete rikkumist loetakse tõsiseks. Nimetatud rikkumine on ka kalanduse kontrollimääruse tõsiste rikkumiste nimekirjas, kuid sõnastatud selliselt, et see puudutab üksnes EL-i määrusega kehtestatud nõudeid püügivahenditele. Ühtlustamaks sarnaste rikkumiste tõsidust, hoolimata sellest, kus need on toime pandud, on vaja see rikkumine tõsiste rikkumiste nimekirja lisada. Kavandata KPS § 71 lõike 1 punkt 8 puudutab kalapüüki keelupiirkonnas. Ka see on hetkel tõsine rikkumine. Kalanduse kontrollimääruses on selle rakendusala aga piiratud vaid EL-s kehtestatud keelualadega. Tegemist on sisuliselt olulise rikkumisega, keelualade näol on tegemist kaitsealadega, mis aitavad kala asurkondadel taastuda. Püük nendel aladel on olulise mõjuga, mistõttu on vajalik käsitleda seda rikkumist tõsisena. Kavandata KPS § 71 lõike 1 punkt 9 puudutab keelu all oleva kalavaru sihtpüüki, mis on samuti olemuselt oluline rikkumine. Tegemist on rikkumisega, mis on kehtivas KPS-s tõsine vastavalt ETR määruse artiklile 3, mistõttu tuleb säilitada see rikkumine tõsiste rikkumiste nimekirjas.

Eelnõu § 1 punktiga 54 täiendatakse KPS § 71 lõiget 2 punktiga 8 ning lisatakse tõsiste rikkumiste loetellu harrastuskalapüügil sellised tegevused, millega rikutakse EL tasandil harrastuspüügile kehtestatud reegleid. Harrastuskalapüügil loetakse tõsiseks rikkumiseks kalanduse kontrollimääruse artikli 90 lõike 3 punktis h toodud tõsist rikkumist. Nendeks rikkumisteks on nn päeva- ehk kotilimiidi ületamine 50 protsenti või rohkem, harrastuskalapüügil püütud kala müümine 10 kilogrammi ja enam või 50 euro väärtuses või rohkem, keelatud liigi püük. Tegemist on rikkumistega, mis on EL-s harrastuspüügile kehtestatud. Praegu kehtib EL päevalimiit Läänemere avaosa lõhele, kus on lubatud püüda üks eemaldatud rasvauimega lõhe päevas. Püügikeeld merel on EL-i tasandil kehtestatud Atlandi ja Euroopa tuurale ning angerjale. Nii lõhe päevalimiidi ületamist Läänemerel (v.a Soome lahes), kui ka angerja ja tuura püüki tuleb edaspidi käsitleda tõsise rikkumisena harrastuskalapüügil. Peamiselt rikutakse harrastuskalapüügil päevalimiiti ja keelu all oleva kalaliigi püügikeeldu Eestis reguleeritud liikide puhul nagu jõevähk, haug, vimb ja latikas. EL-s reguleeritud liikide normide rikkumised on haruldased või väga haruldased. Eelneval kolmel aastal oli sarnaste rikkumiste arv harrastuspüügil järgmine (kõik liigid ja veealad kokku):

	Püüda lubatud püügikoguse ületamine 50% või rohkem	Harrastuspüügil müüdud kala 10 kg või rohkem või 50 euro väärtuses	Harrastuskalapüügil keelu all oleva kalaliigi püük
2022	4	0	16
2023	6	0	18
2024	6	0	18

2.10. Tõsiste rikkumiste punktisüsteem merel (eelno § 1 punktid 9, 12, 16—21, 28 ja 55)

Muudetud kalanduse kontrollimääruse artikli 92 lõige 4 näeb ette tõsiste rikkumiste eest merel täpselt samasuguse punktisüsteemi kohaldamist kalalaeva kaptenile või kalurile sarnaselt juba kehtiva punktisüsteemiga kalalaevatunnistuse omanikule. EL-i õigus ei erista kalurit ja kaptenit nagu Eesti õigus, sellepärast rakendatakse seda süsteemi nii kalurile kui kaptenile. Eestis on praegu kehtestatud lihtsustatud punktisüsteem, mille kohaselt kalapüüginõuete tõsise rikkumise eest määratakse kaptenile või kalurile üks punkt. Kui kaptenil või kaluril on rohkem kui üks kehtiv karistus tõsise rikkumise eest ehk kaks punkti, siis tunnistatakse kalapüügiluba kehtetuks ja loa andmisest keeldutakse. See süsteem viiakse kooskõlla kalanduse kontrollimäärusega. EL-i kaptenite punktisüsteemi kohaselt määratakse kalanduse kontrollimääruse artikli 92 lõigete 4 ja 5 ning lisa III alusel kalurile või kaptenile tõsise rikkumise eest vastav arv punkte. Kui kaluril või kaptenil on kogunenud teatud arv punkte, siis tunnistatakse kalapüügiluba kehtetuks ja loa andmisest keeldutakse asjakohaseks tähtjaks ning kalalaevatunnistus peatatakse. Kui punktide koguarv on 18 või ületab selle, peatatakse kalalaevatunnistus ja keeldutakse kalapüügiloa andmisest vähemalt kaheks kuuks. Kui punktide koguarv on 36 või rohkem, on keeluperiood neli kuud; kui punktide koguarv on 54 või rohkem, on keeluperiood kaheksa kuud; ning kalalaevatunnistus peatatakse ning kalapüügiluba ei väljastata üheks aastaks, kui punktide koguarv on 72 või rohkem. Kui kalurile või kaptenile on kogunenud 90 punkti, siis talle enam kalalaevatunnistust ega kalapüügiluba väljastada ei saa. Kõik punktid kaotavad kehtivuse kui kolme aasta jooksul ei pane kalalaevatunnistuse omanik, kapten või kalur toime ühtegi uut kalanduse kontrollimääruse artikli 90 lõikes 2 ja 3 nimetatud tõsist rikkumist. Teatud arvu punktide täitumisel kalalaevatunnistuse peatamine ning püügiloa kehtetuks tunnistamine ja selle välja andmisest keeldumine ei ole karistus vaid haldusõiguslik meede selleks, et peatada või heidutada kindla kalalaeva, kaluri või kapteni ebaseaduslikku tegevust.

Teatud juhtudel saab kalalaevatunnistuse omanikule kogunenud punktid (kaks punkti) ka varem kustutada. Selleks peab kalalaevatunnistuse omanik osalema vabatahtlikult pärast punktide määramist püügivahendite selektiivsuse parandamiseks tehtavates teadusuuringutes, või ühinema ökomärgist kandva kalapüügiga, mis on kavandatud selleks, et tõendada ja edendada hästikorraldatud merekalapüüki.

Kalanduse kontrollimääruse muudatuse kohaselt tuleb määrata tõsise rikkumise eest punktid ka juhul, kui tõsise rikkumise pani toime Eesti kodanik teises liikmesriigis või kui selline rikkumine pandi toime Eesti kalalaevaga teise liikmesriigi jurisdiktsioonis. Sel juhul määratakse punktid peale seda, kui asjaomase liikmesriigi pädevad asutused on Eestit sellisest rikkumisest teavitanud. Tõsiste rikkumiste vastavustabel on toodud eelnõu seletuskirja lisa 2.

Eelnõu § 1 punktiga 9 täiendatakse KPS § 34 lõike 3 punkti 3 sõnastust, asendades viite komisjoni rakendusmäärusele nr 404/2011 vastava viitega kalanduse kontrollimäärusele, lisatakse täpsustatakse, et kalalaeva registrisse märgitakse punktid, mis on määratud kalalaevale.

Eelnõu § 1 punktiga 12 täiendatakse KPS § 34 lõiget 4 punktiga 5, mille kohaselt kantakse tõsiste rikkumiste eest kaptenile ja kalurile määratud punktid kutselise kalapüügi arvestuse registrisse. Registri pidajaks ja punktide sissekandjaks on PTA.

Eelnõu § 1 punktidega 16 ja 17 muudetakse KPS § 38 lõiget 4. Kehtiva KPS § 38 lõike 4 punktid 1 ja 2 viiakse erinevatesse lõigetes. Kehtiv KPS § 38 lõike 4 punkt 1 jääb sama paragrahvi lõikeks 4, sätestades, et kui kalalaeva ei ole kahel järjestikusel aastal kalapüügil kasutatud, tunnistatakse kalalaevatunnistus kehtetuks. Sätte sisu ei muutu. KPS § 38 lõike 4 punkt 2 muudetakse ning KPS § 38 täiendatakse lõikega 4¹, mille kohaselt kalalaeva tunnistus tunnistatakse kehtetuks kalanduse kontrollimääruse artikli 92 lõike 6 kolmandas lauses sätestatu kohaselt. See tähendab, et juhul kui kalalaevale on määratud 90 ja enam punkte ning kalalaevatunnistus on peatatud viiendat korda, võetakse kalalaevatunnistus ja kaptenina kalalaeva juhtimise õigus jäädavalt ära ning kalalaeva ei kasutata enam mere bioloogiliste ressursside töönduspüügiks. Säte samuti sisuliselt ei muutu, jäetakse välja viide komisjoni rakendusmäärusele nr 404/2011, piisab viitest kalanduse kontrollimäärusele.

Eelnõu § 1 punktidega 18 ja 19 muudetakse KPS § 38 lõiget 6 sarnaselt eelnõu punktidega 16 ja 17 ehk siis kehtiva KPS § 38 lõike 6 punktid 1 ja 2 muudetakse selliselt, et need moodustavad kavandatava KPS § 38 lõiked 6 ja 6¹. Kavandatav KPS § 38 lõige 6 vastab kehtiva KPS § 38 lõike 6 punktile 1, sätestades, et kui laeva pole ühe aasta jooksul kalapüügiks kasutanud, peatatakse kalalaevatunnistus. Kavandatav KPS § 38 lõige 6¹ on sisult sama, mis kehtiva KPS § 38 lõike 6 punkt 2, aga muutunud on viide, komisjoni rakendusmääruse nr 404/2011 asemel viidatakse kalanduse kontrollimääruse artikli 92 lõikele 6. Selle kohaselt kalalaevatunnistus peatatakse kalanduse kontrollimääruse artikli 92 lõike 6 alusel ja korras. Kui punktide koguarv on 18 või ületab selle, peatatakse kalalaevatunnistus vähemalt kaheks kuuks. Kui punktide koguarv on 36, siis neljaks kuuks. Kui 54, siis kaheksaks kuuks. Kui 72, siis aastaks. Kui 90, siis tunnistatakse kalalaevatunnistus kehtetuks jäädavalt.

Eelnõu § 1 punktiga 20 tunnistatakse kehtetuks KPS § 38 lõige 7, sest see on kaetud kavandatava KPS § 38 lõikega 6¹.

Eelnõu § 1 punktiga 21 täpsustatakse KPS § 38 lõike 8 sõnastust, sätestades, et kalalaevatunnistuse peatamise korral sama paragrahvi lõike 6 alusel, hakkab kalalaevatunnistus jälle kehtima kui vastav aeg on möödunud ning kui kalalaeva kalapüügiloa saamise taotlus on uuesti esitatud.

Eelnõu § 1 punktiga 28 täiendatakse KPS § 43 punktiga 1¹, millega viiakse sisse kaluri või kapteni suhtes kohaldatav loa andmise keeld teatud tähtjaks, teatud arvu punktide täitumisel, nagu on sätestatud kalanduse kontrollimääruse artikli 92 lõikes 6.

Eelnõu § 1 punktiga 55 muudetakse tervikuna KPS § 72, mis puudutab tõsiste rikkumiste punktisüsteemi merel. Kavandatav KPS § 72 lõige 1 sätestab, et tõsiste rikkumiste korral punkte määratakse kalalaevatunnistuse omanikule, kaptenile ja kalurile nõukogu määruse (EÜ) 1224/2009 artikli 92 kohaselt. Punktide määrajaks on KeA. Punktide määramine toimub haldusmeetmena peale teo fikseerimist ja punktide määramiseks ei oodata ära vääртеomenetluse tulemust. Maksimaalne võimalik punktide arv ühe inspekteerimise käigus on 12. Ühe tõsise rikkumise eest määratav punktide arv ulatub kolmest seitsmeni. Kavandatav KPS § 72 lõige 2 sätestab punktide kehtetuks muutumise, kui kalalaevatunnistuse omanik, kapten või kalur ei ole toime pannud kolme aasta jooksul ühtegi uut tõsist rikkumist. Vastavat arvestust peab PTA. Kavandatav KPS § 72 lõige 3 sätestab punktide varasema kustutamise komisjoni delegeeritud määruse nr xxx/2025 artikli 38 alusel ja korras. Selleks peab kalalaevatunnistuse omanik osalema vabatahtlikult pärast punktide määramist püügivahendite selektiivsuse parandamiseks tehtavates teadusuuringutes, või ühinema ökomärgist kandva kalapüügiga, mis on kavandatud selleks, et tõendada ja edendada hästikorraldatud merekalapüüki. Punktide kustutamise otsustab KeA.

2.11. Vastutussätted

2.11.1. Ühise kalanduspoliitika normide tõsised rikkumised (eelnõu § 1 punktid 4, 5 ja 65)

Muudatuse tulemusel täiendatakse KPS-i §-ga 88¹, millega kehtestatakse uus vastutuse säte, mis näeb ette rahatrahvid kontrollimääruse artikli 90 lõigetes 2 ja 3 nimetatud tõsiste rikkumiste eest. Kalanduse kontrollimääruse artikli 91a lõike 1 kohaselt tõsiste rikkumiste toimepanemise eest määratavad rahatrahvid peavad olema korrelatsioonis rikkumise teel saadud kalapüügitoodete minimaalselt ühe- kuni viiekordse väärtusega. Kalanduse kontrollimääruse artikli 91a lõike 2 kohaselt, kolme aasta jooksul korduva tõsise rikkumise eest määratavad rahalised trahvid peavad vastama rikkumise teel saadud kalapüügitoodete minimaalselt kahe- kuni kaheksakordsele väärtusele. Kalapüügitoodete väärtus arvutatakse riiklikult kehtestatud esmakokkuostuhindade ja nende puudumisel Euroopa kalandus- ja vesiviljelustoodete turu seirekeskuse platvormi (EUMOFA) hindade alusel või rahvusvahelistel turgudel asjaomaste liikide ja püügipiirkondade hindade alusel. Komisjon on auditite⁸ käigus juhtinud tähelepanu meie rahatrahvidele, mis on EL-is kõige madalamad (2021: 168, 176). Kuigi meil kohaldatakse teatud rikkumiste puhul lisaks trahvile ka kalakahju määramist, siis ei ole komisjoni hinnangul kalakahju hüvitamise näol tegu rahatrahviga. Ka meie õigussüsteemis ei ole kalakahju hüvitamine karistus. Antud uuringu põhjal on komisjon algatanud Eesti suhtes uurimise ÜKP sanktsioonide rakendamise küsimuses. Tegemist on nn pilootprojektiga, mis ei arene rikkumismenetluseks, kui tõstatatud puudujäägid lahendatakse pilootprojekti raames. Oleme saatnud oma vastused komisjonile ning tagasisidet veel pole. Karistusseadustiku (edaspidi *KarS*) § 1 lõige 1 lubab eriseadusega kohaldada väärteo eest rahatrahvi erineval alusel ja määral. Eelnõus on füüsilise isiku vastutuseks tõsise rikkumise toimepanemise eest ette nähtud kuni 50 000 eurot või kui sellega on tekkinud kahju kalavarule, siis kuni viiekordne väärteo tulemusel teenitud kasu või ära hoitud kahjule vastav summa. Juriidilisele isikule on trahvimäär ette nähtud kuni 400 000 eurot või kui sellega on tekkinud kahju kalavarule, siis kuni viiekordne väärteo tulemusel teenitud kasu või ära hoitud kahjule vastav summa. Kolmeaastase ajavahemiku jooksul korduva tõsise rikkumise toimepanemise eest on füüsilise isiku vastutus kuni 100 000 eurot või kui sellega on tekkinud kahju kalavarule, siis kahe kuni kaheksakordne väärteo tulemusel teenitud kasu või ära hoitud kahjule vastav summa. Juriidilisele isikule kuni 800 000 eurot või kui sellega on tekkinud kahju kalavarule, siis kahe- kuni kaheksakordne väärteo tulemusel teenitud kasu või ära hoitud kahjule vastav summa. Senisest kõrgem maksimaalne trahvimäär on vaja ette näha juhuks, kui rikkumine pannakse toime kaugpüügil, kus püügireis kestab 35 päevast kuni 4 kuuni ning rikkumise teel saadud kala väärtus või maksimaalselt kuni kaheksakordne väärtus võib ulatuda sadadesse tuhandettesse. Näiteks ulatus Loode-Atlandi kalandusorganisatsiooni konventsiooni alal (NAFO) toimunud ühe püügireisi lossimise väärtus 2020.a esmakokkuostuhindadesse arvestatult 3,1 miljoni euroni (uuemaid andmeid pole võimalik välja tuua, sest hiljem pole Eesti laevad NAFO alal püüdnud). Kirde-Atlandi kalanduskomisjoni (NEAFC) alal ulatus ühe püügireisi lossimise väärtus 2024.a 1,1 miljoni euroni. Kuigi need trahvimäärad tunduvad kõrged, saab trahvi siiski olla maksimaalselt kaheksakordne rikkumise teel saadud kalapüügitoodete väärtus arvestades kala esmakokkuostuhindu, mis on oluliselt madalamad kala turuhinnast. Näiteks on räime esmakokkuostuhind 2024. a 39 eurosentit kilogrammi kohta ja ahvenal 2,88 eurot kilogrammi kohta. Olulisematest kaugpüügiliikidest on süvameregarneeli esmakokkuostuhind 3,26 eurot kilogrammi kohta ja karelestal 1,73 eurot kilogrammi kohta vastavalt PTA kodulehel avaldatud 2024. a keskmistele esmakokkuostu hindadele⁹. Oluline on rakendada trahvi kooskõlas põhimõttega, et rikkumine ei tohi ära tasuda. Karistusel peab olema ärahoidev ja hoiatav mõju.

Rahatrahvi suurus määratakse *KarS*-i põhimõtete järgi võttes arvesse kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid. Samuti järgitakse kalanduse kontrollimääruse artikli 89a lõikes 3 toodud põhimõtteid, et arvesse tuleb võtta eelkõige rikkumise raskusastet, laadi ja ulatust, sealhulgas

⁸ European Commission: Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, Milieu, Angevin, F., Borrett, C., Moreira, G. et al., *Study on the sanctioning systems of Member States for infringements to the rules of the common fisheries policy – EU overall report – Final report*, Publications Office of the European Union, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2771/460801>

⁹ Arvutivõrgus: <https://pta.agri.ee/ettevotjale-tootjale-ja-turustajale/kutseline-kalapuuk/kala-esmaost-ja-uleandmine#2024-aasta>

negatiivset mõju või kahju suurust asjaomasele kalavarule ja merekeskkonnale, selle kestust, korduvust ja samaaegsete rikkumiste kuhjumist. KeA lähtub viidatud alustest, ja töötab vajadusel välja ametkondliku juhise karistuste määramiseks.

Trahv tõsise rikkumise eest ei asenda kala- ja veetaimevarule tekitatud kahju hüvitamist.

Eelnõu § 1 punktiga 65 täiendatakse KPS-i §-ga 88¹, mille pealkirjaks on ühise kalanduspoliitika normide tõsised rikkumised. Tegu on väärtekoosseisuga, milles sisaldub vastutus kalanduse kontrollimääruse artikli 90 lõigetes 2 ja 3 toodud tõsiste rikkumiste eest.

Kavandatava KPS-i § 88¹ lõige 1 sätestab vastutuse füüsilisele isikule kuni 50 000 eurot või kui sellega on tekkinud kahju kalavarule, siis on trahvimääraks kalapüügitoodete väärtuse kuni viiekordne määr.

Kavandatava KPS-i § 88¹ lõige 2 sätestab vastutuse korduva rikkumise korral kolmeaastase ajavahemiku vältel füüsilisele isikule rahatrahviga kuni 100 000 eurot. Kui väärteo käigus on tekkinud kahju kalavarule, siis karistuse suuruseks kalapüügitoodete väärtuse kahe- kuni kaheksakordne määr.

Kavandatava KPS-i § 88¹ lõige 3 sätestab vastutuse juriidilisele isikule trahvimääraga kuni 400 000 eurot või kui sellega on tekkinud kahju kalavarule, siis on trahvimääraks kalapüügitoodete väärtuse kahe kuni kaheksakordne määr või ärahoitud kahjule vastav summa.

Kavandatava KPS-i § 88¹ lõige 4 sätestab vastutuse juriidilisele isikule korduva tõsise rikkumise korral kolme aasta vältel. Sellisel juhul on trahvimääraks kuni 800 000 eurot või kalapüügitoodete väärtuse kahe kuni kaheksakordne määr või ärahoitud kahjule vastav summa.

Kavandatava KPS-i § 88¹ lõige 5 sätestab, et kalapüügitoodete väärtuse arvutamisel võetakse aluseks riiklikud keskmised kala esmakokkuostu hinnad, mis määratakse KPS §15 lõigete 4 ja 5 kohaselt. PTA kehtestab iga aasta 31. jaanuariks eelmise aasta keskmised esmakokkuostu hinnad. Juhul kui PTA pole vastava kalaliigi esmakokkuostu hinda kehtestanud, võetakse aluseks Euroopa kalandus- ja vesiviljeluskeskuse EUMOFA platvormil avaldatud hinnad. Kui EUMOFA platvormil pole ka hindu avaldatud, siis on võimalik aluseks võtta rahvusvahelistel turgudel avaldatud kalaliikide hinnad.

Eelnõu § 1 punktiga 4 asendatakse KPS § 15 lõikes 4 termin „kokkostuhind“ terminiga „esmakokkuostuhind“, selleks, et ühtlustada terminid.

Eelnõu § 1 punktiga 5 täiendatakse KPS § 15 lõikega 5, mis sätestab, et kui kala keskmist esmakokkuostu hinda pole sama paragrahvi lõike 4 kohaselt avaldatud, siis võetakse esmakokkuostu hinna aluseks Euroopa kalandus- ja vesiviljeluskeskuse EUMOFA platvormil avaldatud hinnad. Kui EUMOFA platvormil pole ka hindu avaldatud, siis on võimalik võtta hinna aluseks rahvusvahelistel turgudel avaldatud vastavate kalaliikide hinnad.

2.11.2. Muud vastutussätted (eelnõu § 1 punktid 57—66)

Kuna kavandatavas KSP § 88¹ tuuakse vastutuse peatükki tõsiste rikkumiste koosseis, siis on vaja üle vaadata kõik muud väärtekoosseisud. Väärtekoosseisude kattumine tekitab segaduse, millist väärtekoosseisu konkreetse rikkumise korral kasutada. Muud väärtekoosseisud peavad siiski säilima nende rikkumiste kohta, mis on kalanduse kontrollimääruse artikli 90 lõike 3 nimekirjas, sest need rikkumised on tõsised ainult teatud lävendite ületamise või tingimuste täitmise korral, mis on toodud kalanduse kontrollimääruse lisas IV. Kuna kalanduse kontrollimääruse artikli 90 lõikes 3 toodud nimekirjas on mitmeid uusi rikkumisi, siis on vaja vastutussätteid ühtlasi nende osas täiendada. Samuti on vaja vastutusnormi nendele tõsistele

rikkumistele (KPS § 71 lg 1 punktides 2-9), mis pannakse toime sise- või piiriveekogudel või rannikumeres ilma, et need oleksid tõsised rikkumised kalanduse kontrollimääruse tähenduses (KPS § 71 lg 1 punkt 1).

Eelnõu § 1 punktiga 57 täiendatakse KPS § 74 lõikega 3, mis sätestab, et ka kala ostu, müügi või käitlemisnõuete väärteo katse on karistatav. See on seotud kontrolltehtingu erimeetme sisse toomisega (KPS § 65 muudatused). KarS § 25¹ järgi on isikut väärteokatse eest võimalik karistada üksnes siis, kui konkreetse väärteo katse eest on seadusandja otsesõnu vastutuse ette näinud. Seetõttu tuleb täiendada KPS § 74 selliselt, et selles nimetatud tegu oleks karistatav ka väärteokatse staadiumis.

Eelnõu § 1 punktidega 58 ja 59 jäetakse KPS § 75 pealkirjast ja lõikest 2 välja viide kalalaevatunnistusele. Kalapüük merel kalalaevatunnistusega laevaga on igal juhul tõsine rikkumine ning seega kaetud kavandatava KPS §-ga 88¹.

Eelnõu § 1 punktiga 60 muudetakse ja sõnastatakse KPS § 76 pealkirja ja lõiget 1 selliselt, et asendatakse nendes läbivalt sõnad „GPS- ja muu satelliitjälgimissüsteem“ sõnadega „asukoha jälgimise süsteem“. Muudatusega viiakse KPS § 76 kooskõlla kavandatava KPS § 69.

Eelnõu § 1 punktiga 61 asendatakse KPS § 77 pealkirjas ja lõikes 2 sõna „kord“ sõnaga „nõuetega“. Vastutuse säte peaks sisuliselt katma kõikvõimalikud andmete esitamisega seotud nõuete rikkumised. Kehtiv sõnastus on veidi segadusttekitav, kuna sõna „kord“ viitab teatud toimumisnormidele. Uus sõnastus vastab paremini sätte sisule.

Eelnõu § punktiga 62 täiendatakse KPS § 77 lõikega 1¹, millega nähakse harrastuskalapüügi andmete esitamise nõuete rikkumise eest ette rahaträhv kuni 100 trahviühikut. Harrastuskalapüügis laieneb andmete esitamise kohustus kalanduse kontrollimääruse rakendumisel lõhele ja tursale mistahes vahendiga. Hetkel kehtib andmete esitamise kohustus vaid kalastuskaardiga püügil. Hetkel nimetatud sätte vastutus on aga teisiti lahendatud, see tähendab, et juhul kui andmeid ei esitata, uut kalastuskaarti ei anta. Andmete esitamise kohustuse laiendamisel harrastuskalapüügis aga sellist lähenemist ei saa kohaldada, sest andmed tuleb esitada vaid juhul kui vastavat liiki saadi. Seega on vajalik kehtestada vastav vastutuse säte. Tegu on vastutussättega, mis näeb ette vastutuse KPS § 61 lõigetes 2 ja 12 sätestatud nõuete rikkumise eest.

Eelnõu § 1 punktiga 63 tunnistatakse kehtetuks KPS § 78. Tegemist on sättega, mis näeb ette vastutuse vaatlaja töö takistamise eest. Nimetatud tegu on aga alati tõsine rikkumine ning seega kaetud kavandatava KPS § 88¹.

Eelnõu § 1 punktiga 64 muudetakse KPS § 86 pealkirja ja lõiget 1, täiendades loetelu kaalumise nõuete rikkumisega. Tegu on vastutuse sättega, mis näeb ette vastutuse KPS § 61¹ ja selle alusel kehtestatud keskkonnaministri 30. jaanuari 2018. a määruses nr 4 „Lossitava kala kaalumise täiendavad nõuded ja meetodika“ sätestatud nõuete rikkumise eest.

2.12. Kala- ja veetaimevarule tekitatud kahju (eelnõu § 1 punkt 56)

Punktiga 56 muudetakse KPS § 73 lõiget 7, millega täpsustatakse kahju sissenõudmise korda. Muudatuse kohaselt hakatakse kalakahju välja nõudma rakendades haldusõigust, mitte tsiviilhagiga kohtu kaudu. Perioodil 2022—2024. a on esitatud 31 tsiviilhagi kalakahju hüvitamiseks. Tegemist on haldussüsteemi lihtsustamisega, vähendades halduskohtu ja KeA töökoormust.

2.13. Menetlus (eelnõu § 1 punktid 66 ja 67)

Eelnõu § 1 punktiga 66 ja 67 muudetakse KPS § 89 lõikeid 2 ja 3 lisades mõlemasse viite kavandatavale KPS § 88¹, millega täieneb väärtegude nimekiri, mille kohtuväline menetleja võib olla ka politseiasutus ning mille toimepanemise eest võib kohtuväline menetleja või kohus kohaldada toimepanemise vahendi ning väärteo objektiks olnud eseme konfiskeerimist. Kuna kavandatava KPS § 88¹ nimekirjas on rikkumisi, mis on sisult sarnased nende rikkumistega, mis on juba eelpooltoodud nimekirjades, on vajalik tagada ühesugune lähenemine. Näiteks on kalanduse kontrollimääruse tõsiste rikkumise nimekirjas kalapüük keelatud vahendiga, sealhulgas püük elektripüügivahendiga, lõhkelaenguga jne, samuti püügivahendite kohta esitatavate nõuete rikkumine, mille korral võib olla vajalik püügivahend konfiskeerida. Samuti peaks politseiasutus saama vajadusel menetleda sarnaseid rikkumisi vaatamata sellele, kas need on toime pandud merel või siseveekogudel ning vaatamata sellele kas rikuti ühise kalanduspoliitika norme või kalapüügieeskirja norme.

2.14. Rakendussätted (eelnõu §1 punktid 68 ja 69)

Eelnõu § 1 punktiga 68 tunnistatakse kehtetuks KPS § 90 lõiked 1, 2, 4 ja 5. Sätted ei ole enam ajakohased.

Eelnõu § 1 punktiga 69 täiendatakse KPS § 90 lõigetega 6—10. Kavandatava KPS § 90 lõikega 6 sätestatakse merel kalalaeva jälgimise kohustuse rakendamine 9 kuni 12-meetrise kogupikkuse ja aktiivpüüniseid kasutavatele kalalaevadele alates 10. jaanuarist 2028. a. Alla 9-meetrise kogupikkusega passiivpüüniseid kalutavatele kalalaevadele hakkab nõue kehtima hiljem. Kalalaevaregistri andmetel on selliseid laevu kokku 131. Passiivpüünisteks loetakse KPS § 31 punktides 1—3 nimetatud kalapüügivahendeid, milleks on õngejadad, nakke- ja lõkspüünised. Aktiivpüünisteks loetakse sama paragrahvi punktides 4 ja 5 nimetatud vahendeid nagu kurn- ja traalpüüniseid. Kavandatava KPS § 90 lõikega 7 sätestatakse kalalaeva jälgimise kohustuse rakendamine merel kõikidele alla 9-meetrise kogupikkusega kalalaevadele alates 1. jaanuarist 2030. a. Selliseid laevu on kalalaevaregistri andmetel 1931. Kavandatava KPS § 90 lõikega 8 kehtestatakse üleminekusäte KPS § 73 sisse viidud muudatusele, millega KeA hakkab kalakahju hüvitisi sisse nõudma haldusmenetluse raames, mis tähendab, et enne 2026. aasta 10. jaanuari algatatud kala- ja veetaimevarule tekitatud kahju hüvitise sissenõudmine viiakse lõpuni seni kehtinud alustel ja korras. Kavandatava KPS § 90 lõikega 9 kehtestatakse üleminekusäte KPS § 88¹ lõigetes 3 ja 4 kehtestatud korduvuse arvestamisele kolme aasta jooksul alates eelmise tõsise rikkumise toimepanemisest. Sätet ei kohaldada tagasiulatuvalt enne selle sätte jõustumist sooritatud tõsiste rikkumiste suhtes, sest tõsiste rikkumiste sisu muutub ja sellisel juhul poleks tagatud võrdset kohtlemist. Kavandatava KPS § 90 lõikega 10 sätestatakse, et enne 2026. aasta 10. jaanuari välja antud kaluri kalapüügiluba kehtib selles märgitud kehtivusaja lõpuni.

2.15. KarRSi muutmise (eelnõu § 2 punktid 1, 2 ja 3)

EL ühise kalanduspoliitika normide tõsiste rikkumiste eest rahatrahvide määramisel on vaja vastavalt kalanduse kontrollimääruse artikli 91a lõikele 2 võtta arvesse rikkumise kordumist kolmeaastase ajavahemiku jooksul. Samuti peab kalanduse kontrollimääruse artikli 93 kohaselt rikkumiste andmeid säilitama riiklikus rikkumiste registris vähemalt viis aastat. Praegu on KeA-l juurdepääs vaid kehtivatele karistustele kuni nende kustutamiseni ja arhiivi kandmiseni karistusregistris. KarRSi § 24 järgi kustutatakse väärtegude puhul karistusregistris karistus ühe aasta möödumisel ja kriminaalasja puhul kolme aasta möödumisel. Kalanduse kontrollimääruse nõuete täitmiseks on aga KeA-l tõsise rikkumise korral trahvi määramiseks vajalik saada juurdepääs ka arhiivi andmetele.

Eelnõu § 2 punktiga 1 täiendatakse KarRS § 5 lõiget 2 punktiga 9, mis sätestab et KeA-le antakse juurdepääs karistusregistri arhiivile kavandatavas KPS § 88¹ nimetatud väärteo korduvuse arvestamiseks ning väärteomenetluse läbiviimiseks.

Eelnõu § 2 punktiga 2 täiendatakse KarRS § 20 lõiget 1 punktiga 20, millega lisatakse andmetele juurdepääsu saajate hulka ka KeA. Selleks, et KeA-l oleks võimalik saada juurdepääs arhiivi andmetele kavandatava KPS § 88¹ nimetatud väärteto menetlemiseks.

Eelnõu § 2 punktiga 3 asendatakse KarRS § 23 lõigetes 2 ja 6 tekstiosa „3—11 ja 13“ tekstiosaga „3—11, 13 ja 20“. Paragrahvis 23 reguleeritakse karistusregistrist ja karistusregistri arhiivist andmete väljastamise eest tasumise korda. Ka KeA peaks olema vabastatud elektroonilise päringu tasu maksmisest ning riigilõivu tasumisest karistusregistri arhiivist andmete väljastamise eest.

2.16. KTKSi muutmine (eelnõu § 3)

KTKSi muutmise sätteid on kirjeldatud käesoleva eelnõu seletuskirja peatükis 2.2.

2.17. Jõustumine (eelnõu § 4)

Eelnõu § 4 punkt 1 sätestab, et seadus jõustub 2026. a 10. jaanuaril, mil jõustub enamik kalanduse kontrollimääruse sätteid.

Eelnõu § 4 punkt 2 sätestab, et eelnõu § 1 punkt 8 jõustub 2028. a 10. jaanuaril. Säte puudutab kalalaevade mootori võimsuse kontrolli.

3. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uut terminoloogiat.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas järgmiste EL-i õigusaktidega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2023/2842, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 1224/2009, nõukogu määruseid (EÜ) nr 1967/2006 ja (EÜ) nr 1005/2008 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseid (EL) 2016/1139, (EL) 2017/2403 ja (EL) 2019/473 kalanduskontrolli osas (ELT L, 2023/2842, 20.12.2023);
- nõukogu määrusega (EÜ) nr 1224/2009, millega luuakse ühenduse kontrollisüsteem ühise kalanduspoliitika eeskirjade järgimise tagamiseks, muudetakse määrusi (EÜ) nr 847/96, (EÜ) nr 2371/2002, (EÜ) nr 811/2004, (EÜ) nr 768/2005, (EÜ) nr 2115/2005, (EÜ) nr 2166/2005, (EÜ) nr 388/2006, (EÜ) nr 509/2007, (EÜ) nr 676/2007, (EÜ) nr 1098/2007, (EÜ) nr 1300/2008, (EÜ) nr 1342/2008 ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EMÜ) nr 2847/93, (EÜ) nr 1627/94 ja (EÜ) nr 1966/2006 (ELT L 343, 22.12.2009, lk 1–50).

Võrdlustabel, mis käsitleb võrdlust nimetatud EL-i õigusaktidega on esitatud eelnõu seletuskirja lisas 1.

5. Seaduse mõjud

Kavandatud muudatused ja nende mõjud

Kalanduse kontrollimäärus on liikmesriikidele siduv ja otsekohalduv. Komisjon on teinud oma mõjuhindangu¹⁰ kontrollimääruse muudatuse väljatöötamisel.

Seaduse rakendamise kaasnivad majanduslikud mõjud kalapüügi tegelevatele ettevõtjatele ning mõjud riigiasutuste (Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, KeA, PTA) töökorraldusele. Eelnõu seadusena vastuvõtmine toob kaasa õigusliku muudatuse kalapüügi valdkonnas ja selle järelevalves ning mõju riigiasutuste eelarvele.

Eelnõu seadusena vastuvõtmine toob kaasa positiivse mõju looduskeskkonnale läbi tõhusama vee-elusressursside kaitse. Puudub otsene sotsiaalne mõju, mõju regionaalarengule, haridusele, kultuurile, spordile, infotehnoloogiale, infoühiskonnale, kohaliku omavalitsuse korraldusele, siseturvalisusele ning riigikaitsele ja välissuhetele.

Kavandatav muudatus: kala oma tarbeks ostmine (eelnõu § 1 punktid 1 ja 2)

Kala kogust, mida võib omatarbeks osta ilma esmakokkuostu vormistamata, vähendati 30 kilogrammilt 10 kilogrammile inimese kohta päevas. Läänemerest püütud lõhe puhul on piirmääraks kaks isendit tarbija kohta päevas. Senine piirmäär vastas paremini Eesti inimese vajadustele, kes ostavad kala hooajaliselt suuremas koguses. Samas on kontrolliasutused (KeA, PTA) seda erandit hinnanud teatud riskikohana, sest see on võimaldanud dokumentideta kala liigutamist.

Sihtrühm: ettevõtjaid, kes müüvad kala ainult eraisikutele mitte kokkuostu, on veidi üle 500 ehk umbes 45 protsenti ettevõtjatest. Samal ajal püüab osa neist ettevõtjatest (umbes 15 protsenti) vaid kuni 10 kilogrammi kala aastas, ehk ilmselt ei müü nad kala ka otse tarbijale vaid tarbivad püütud kala ise. Kala kogus, mida müüakse ilma kokkuostu vormistamata, on umbes 2000 tonni aastas.

Mõju: eraisikutele muutub suurema koguse kala ostmine otse püüdjalt keerulisemaks ja kulukamaks, sest otse kalurilt ostmas tuleb käia kas mitu korda või kaaslasega, et sama kalakogus kätte saada. Samas muutub keerulisemaks kala päritolu tõendavate dokumentideta kala transport või ladustamine ning võib eeldada, et sellise kala osakaal tarneahelas väheneb. Suurem mõju on rannapiirkondade elanikele, kes on harjunud kala otse kalurilt ostma. Samas aga tehakse seda tihedamini, mistõttu 10 kilogrammi päevas ühe isiku kohta ei tohiks liialt kala ostmist piirata.

Kavandatav muudatus: kala päritolu tõendamine ning kalapüügi- ja vesiviljelustoodete partii jälgitavus(eelnõu § 1 punkt 3 ja § 3 punktid 1–6)

Kala päritolu tõendamise nõue ja jälgitavuse nõue toidukäitlejatele kehtib ka praegu, kuid ettevõtted võivad jälgitavuse tagamiseks kaasa panna paberdokumendi, näiteks arve-saatelehe. Eelnõu kohaselt peavad ettevõtjad juurutama elektroonilise arvepidamise partiide üle ning samuti vahetama partiide infot tarnijate vahel digitaalsel kujul, et tagada „üks samm edasi ja üks samm tagasi“ jälgitavus tarneahelas. Kuna partiide kohta nõutud minimaalset teavet täiendatakse püügireisi või püügipäeva numbriga ja vesiviljeluse tootmisüksuse registreerimisnumbriga, on võimalik kala päritolu tõendamisel liikuda tarneahelas tagasi püügireisini või korjeni.

Sihtrühm: ettevõtjad, kes tegelevad kala töötlemisega, kala transpordi, ladustamise ning hulgi ja jaemüügiga, samuti vesiviljelusettevõtjad.

¹⁰ Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja Nõukogule. Nõukogu määruse (EÜ) nr 1224/2009 (millega luuakse liidu kontrollisüsteem ühise kalanduspoliitika eeskirjade järgimise tagamiseks) rakendamine ja hindamine vastavalt artiklile 118. COM(2017) 192 final, 24.4.2017. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52017DC0192>

Mõju: digitaalse jälgitavuse nõuetest mõjutatud ettevõtjaid on 358. Nendest kala esmakokkuostjaid on 142, kala käitlemise ja ladustamisega tegelevaid ettevõtjaid on 114, kala transpordiga tegelevaid ettevõtjaid on 31, kala hulgimüügiga tegelevaid ettevõtjaid on 16, kala jaemüügiga tegelevaid ettevõtjaid on 22 ning vesiviljelusega tegelevaid ettevõtjaid on 33. Kala päritolu tõendamise nõuete täitmine nõuab ettevõtjatelt toodete digitaalsete jälgitavuse süsteemide kasutusele võtmist. Uute süsteemide juurutamine nõuab lisaressursse, kuna seni oli võimalik kala päritolu tõendada paberdokumentidega. Samas muudab digitaalsete süsteemide kasutusele võtmine ettevõtte sisemisi tööprotsesse paindlikumaks ja kiiremaks, sest kogu arvepidamine partiide üle käib elektrooniliselt. Digitaalne jälgitavus võimaldab tooteid tarneahelas jälgida, tuvastada nende päritolu, pakkuda ettevõtjale kindlust, et tema valduses on seaduslikult püütud kala ning võimaldab vajadusel toidu sihipärast turult tagasikutsumist.

Muudatus tõhustab järelevalvet ja seeläbi loodusressursside kaitset, sest igas tarneahela etapis on võimalik jälgida „üks samm edasi ja üks samm tagasi“ põhimõttel, kellelt tooted on tarnitud ja kellele need on tarnitud. Partii kohta edastatav minimaalne teave võimaldab igas tarneahela etapis tuvastada kala päritolu püügireisi/korje täpsusega ning tuvastada samm-sammult kogu tarneahela.

Digitaalse jälgitavuse tagamisega paraneb kala päritolu tõendamine, tõkestatakse ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüüki, suurendatakse ausat konkurentsi ning tõhustatakse järelevalvet.

Kavandatav muudatus: mootorivõimsuse kontrollimine (eelnoõ § 1 punkt 8)

Komisjoni tellitud 2019. a EL-is läbiviidud kalalaevade mootorivõimsuse vastavustõendamise uuringust¹¹ selgus, et 51 protsenti kontrollitud kõrge riskiga laevadel ületas nende tegelik mootorivõimsus sertifitseeritud võimsust. Kõige suurem rikkumiste arv oli Vahemerel tegutsevate põhjatraalide hulgas ning väikseim rikkumiste arv oli Läänemerel tegutsevate pelaagiliste traalide seas (2019: 17). Selleks, et mootorivõimsusega seotud rikkumisi vähendada ja kõrge riskiga laevu paremini kontrollida, on kehtestatud mootorivõimsuse pideva mõõtmise ja registreerimise nõue kontrolliasutuste (Eesti puhul KeA ja EFCA) riskianalüüsi põhjal.

Sihtrühm: üle 221 kilovatti mootorivõimsusega traalpüüniseid kasutatavad kalalaevad. Neid on kalalaevaregistri andmetel Läänemerel 11, kaugpüügis (Atlandi ookean) 5.

Mõju: potentsiaalselt hindame, et see meie laevu ei puuduta tulenevalt riski hindamise kriteeriumitest. Seni pole tuvastatud ka ühtki mootori võimsuse rikkumist. Juhul kui leiab aset mootorivõimsuse rikkumine, mis kergitab riski kõrgeks ja vajalik on mootorivõimsuse pidev mõõtmine, siis seadme kulu koos paigaldusega on hinnanguliselt 12—16 000 eurot (DG MARE 2019: 98-99). Seadme kulu saab katta 85 protsendi ulatuses Euroopa kalanduse ja vesiviljeluse fondi (*edaspidi EMKVF*) kontrolli- ja järelevalveseadmete ostmise meetmest kuni 2028. a. Mootorivõimsuse pideva jälgimise puhul on tegu lisainstrumendiga, mis võimaldab mootorivõimsuse hindamist ning see muudab järelevalve tööd mõnevõrra lihtsamaks. Administratiivne halduskoormus mõnevõrra suureneb. Mõju kalavarude seisundile on kaudne ja varude seisund peaks paranema. Mõju rahvusvahelisele koostööle on positiivne.

Kavandatav muudatus: kutselise kalapüügiloo ja kalalaevatunnistuse nõuded ning püügivõimaluse ja lubatud aastasaagi vähendamine (eelnoõ § 1 punktid 6, 7, 11, 12, 14, 15, 22—27, 29-32 ja 34—36)

¹¹ Study on engine power verification by Member States - Final report, 2019 EUROPEAN COMMISSION Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries Directorate
https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/PECH/DV/2019/09-04/StudyonenginepowerverificationbyMemberStates-June2019_EN.pdf

Lisaks kalapüügiloale väljastatakse ka kalalaevatunnistus edaspidi elektrooniliselt, kalalaevatunnistust pole vaja enam kalalaeva pardal hoida, kehtetuks muutunud tunnistust pole vaja enam registri töötajale tagastada. Kalapüügiloa peatamist puudutavad sätted jäetakse seadusest välja, sest olemasoleval lubade süsteemil pole vastavat funktsionaalsust ning seega pole ka senimaani seda sätet rakendatud.

Sihtrühm: kõigi kalalaevastiku segmentide kalalaevatunnistuse omanikud ja PTA. Aastas tehakse kalalaevade registris keskmiselt 190 toimingut, mille puhul tuleb väljastada uus kalalaevatunnistus.

Mõju: nii ettevõtjate kui PTA halduskoormus väheneb mõningal määral, kuna kalalaevatunnistus väljastatakse elektroonilises vormis ning puudub vajadus neid kehtivuse kaotamisel või kehtivuse peatamisel tagastada.

Nõue kanda kaluri kalapüügi loale kalalaeva andmed, kui merel kalapüügiks kasutatakse 10-meetrise kogupikkusega ja pikemat kalalaeva.

Sihtrühm: kalalaevatiku segmenti 4S2 kantud 10-meetrise kogupikkusega ja pikemaid merel püüdvaid rannapüügilaevu on kalalaevade registri andmetel 2. mai 2025. a seisuga 62, mis moodustab 3 protsenti segmenti 4S2 kantud kalalaevadest. Kaluri kalapüügiloa alusel merel esitas 2024. a kohta püügiandmeid 1023 loa omanikku. Neist 10-meetrise kogupikkusega ja pikema kalalaeva kasutamist märkis 76 loa omanikku, ehk ligikaudu 7 protsenti püügireisi teinud loa omanikest. Nende laevadega tehtud püügireiside saagist 98 protsenti moodustas räim, mis oli nõutud kastmõrdadest.

Mõju: väike, puudutab väikest osa mere rannapüügisegmendist. Tegemist on suuremate püügiettevõtetega, kelle püügivõimalused on jaotatud mitme laeva ja püügibrigaadi vahel.

Kavandatav muudatus: harrastuskalapüügi andmete esitamine (eelnõu § 1 punkt 38)

Alates 2026. a. peab kalanduse kontrollimääruse kohaselt esitama igapäevaselt andmeid Läänemere avaosa lõhe ja kaaspüügil püütud tursa harrastuspüügi kohta merest sõltumata püügivahendist. Komisjonile tuleb need püügiandmed raporteerida igakuiselt alates märtsist 2026. a. Soome lahe lõhe, tursa ning kilu ja räime harrastuskalapüügi kohta võib andmeid koguda ka näiteks kvantitatiivuuringu (küsitlused) kaudu. Need andmed tuleb iga-aastaselt raporteerida komisjonile alates 2027.a maist.

Sihtrühm: andmete esitajateks on EL-ist tulenevate nõuete puhul kõik kalastajad (k.a soodustatud isikud), kes püüavad Läänemere avaosa lõhet (kõik püügipiirkonnad v.a Soome laht), räime, kilu ja turska. Nende arvu on keeruline hinnata. Harrastuskalapüüdjate koguarv Eestis kõikidel veealadel on hinnanguliselt 150 000.

Mõju: kalanduse kontrollimäärusest tulenevate kohustuste ülevõtmine mõjutab eelkõige Läänemere avaosast lõhe püüdjaid ning lisaks neid kalastajaid, kes kaaspüügina saavad turska. Lõhe trollimise (õngpüümisega landi või rakise vedamine paadi järel) puhul kehtib püüdjatel kohustus kõik rasvauimega (looduslikud) kalad vabastada. Kaasa tohivad nad võtta ainult ühe lõigatud rasvauimega isendi. EL-ist tulenevate nõuete täitmise puhul tuleb lisaks kaasa võetavatele isenditele ka vette tagasi lastavad isendid raporteerida. See tähendab, et kalastajad on kohustatud arvet pidama selle üle, kui palju nad püügi käigus kalu tagasi lasid, sest liikmesriik on kohustatud edastama andmeid nii püütud kui ka tagasi lastud kalade kohta. Kuna trollimine toimub kas harrastuskalapüügiõiguse olemasolu või KPS-s välja toodud soodustatuse korral, tuleb hakata neil kalastajatel edaspidi oma saake ja kalade vette tagasi laskmisi registreerima. Täna ei ole teada, kui suur hulk on selliseid isikuid, kes võiksid lõhet trollimise teel tabada. Kalastuskaardi alusel püüdvad kalastajad, kes on merest lõhe või tursa kätte saanud, peavad

hakkama oma saake päeva täpsusega üles märkima, mis toob neile kaasa senisest suurema andmete deklareerimise kohustuse. Seni pole harrastuspüügiõiguse puhul ja soodustatud isikutel üldse andmete esitamise kohustust ning kalastuskaardi puhul tuleb andmeid esitada viie päeva jooksul alates kalastuskaardi kehtivuse lõppemisest.

Andmete kogumise tarvis tuleb juba töötavat kalaluba.ee keskkonda arendada selliselt, et see kataks ära eelnimetatud uued kohustused. Arenduse hinnanguline kulu on 40 000 eurot, mida on võimalik katta EMKVF kalanduse kontrolli ja järelevalve meetmest. Lisaks kalaluba.ee arendusele suureneb edaspidi halduskoormus ka ametnikul, kes peab harrastuskalapüügi saagiandmeid kontrollima ning neid Euroopa Komisjoni „RecFishing“ veebiplatvormile edastama. Samuti tuleb hakata teatud liikide osas iga-aastaselt läbi viima harrastuskalapüügi kvantitatiivuuringsid, mille aastane hinnanguline maksumus on 25 000 eurot. Seda uuringut on siiani läbi viidud üle aasta, kulud on võimalik katta „Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi rakenduskava 2021–2027“ meetme „Kalandusandmete kogumise toetus“ vahenditest.

Täiendav andmete kogumine annab parema ülevaate harrastuspüügi mõjust, mis omakorda parandab andmete ja kalavarude hindamise kvaliteeti. See võimaldab paremini sihistada ja reguleerida harrastuskalapüüki.

Kavandatav muudatus: püügi- ja püügijärgsete andmete esitamine (eelnoõ § 1 punktid 37– 46)

Püügipäevikuga tuleb muuhulgas edastada merel tundlike liikide püügi korral teave vigastatud, surnud, või elusalt vabastatud isendite arvu või saagi koguste kohta. Transpordidokumendi andmeid tuleb hakata esitada elektrooniliselt enne transpordi algust.

Sihtrühm: tundlike liikide teabe esitamise kohustus alates 10. jaanuarist 2026. a on kalapüügiloa omanikel, kes kasutavad merel püügiks 12-meetrise kogupikkusega ja pikemat kalalaeva. Kaluri kalapüügiloa alusel teostas 2024. a rannapüügiandmetel 12-meetrise kogupikkusega ja pikema kalalaevaga merel püüki kümme loa omanikku, kokku nelja kalalaevaga. Kaugpüügi ja Läänemere traalpüügiettevõtjaid oli 2024. a kokku 19 ja andmeid esitanud kapteneid 33. Alates 10. jaanuarist 2028. a laieneb kohustus kõigile merel kalalaevaga püüdjatele. Kutselisi kalureid, kes püügiandmeid esitavad merel, on ligikaudu 1700. Transpordidokumendi elektroonilise esitamise puhul kõik transpordiettevõtted, kes tegelevad kala transpordiga, keda 2024. a esitatud andmete kohaselt oli kaheksa.

Mõju: mõju ulatus, avaldumise sagedus, mõjutatud sihtgrupi suurus ja ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on tundlike liikide püügiga seotud teabe esitamise osas väike. Mõju keskkonnale on positiivne sest paraneb teabe kvaliteet teatud looduskaitsealuste liikide kohta. Teave pardale tõstetud saagi ning püügisesse sattunud hukkunud imetajate ja lindude kohta tuleb esitada juba praegu kõigil, nii siseveekogudel kui ka merel ning sõltumata kalalaeva pikkusest või kalalaeva kasutamisest. Potentsiaalselt laieneb teavitatavate liikide nimistu ning detailsusaste: kas isend oli elus, surnud või vigastatud. Transpordidokumendi elektroonilise edastamisega seonduv mõju transpordiettevõtetele on keskmine. Vedajad peavad omandama võimekuse ise andmed kaluri infotehnoloogilise kliendirakenduse (edaspidi PERK) vahendusel esitada, seni on andmed PERK-i sisestanud selle ettevõtja esindaja, kelle vedajaga tegemist on. Paraneb järelevalve tõhusus ning seeläbi loodusressursside kaitse, sest andmed kala transpordi kohta saadetakse ette, mitte tagant järgi.

Kavandatav muudatus: kala kaalumise nõuded (eelnoõ § 1 punkt 47)

Luua tuleb kaalujate heakskiitmise süsteem ja koostada kaalujate nimekiri. Üldiselt on kohustus kala kaaluda sadamas, seejuures on lubatud erandid mujal kaalumiseks kui sadamas kui täidetakse

komisjoni rakendusmääruse nõudeid. Komisjoni kaalumise määruse eelnõu kohaselt tuleb kaalumisel täita teatud miinimumnõudeid sorteerimata kala (kilu-räime) lossimisel ning kala kaalumisel peale transporti ettevõttes. Seega rannapüügil ja räime kastmõrraga püügil saab tõenäoliselt jätkata olemasoleva režiimiga, kus kala kaalutakse lossimisel ja kaalumise eest vastutab kapten. Kaalujate heakskiitmine toimub kaptenite ja ettevõtete poolt kasutatavate kaalumissüsteemide vastavushindamisel. Millised saavad olema need nõuded, on praegu keeruline komisjoni rakendusmääruse eelnõu alusel hinnata, sest läbirääkimiste protsess on alles algusjärgus ning tõenäoliselt tehakse sellesse olulisi muudatusi.

Sihtrühm: uued kaalumise nõuded puudutavad kapteneid ning suuremaid kilu-räime töötlemisega tegelevaid ettevõtjaid (maksimaalselt 40—50 ettevõtjat, ilmselt oluliselt vähem).

Mõju: keeruline hinnata, sest nõuded kehtestatakse rakendusmäärusega, mille arutelu on veel pooleli. Teada on, et kaalujate tunnustamine suurendab KeA töökoormust, sest ettevõtete puhul on vaja teha kohapeal vastavushindamine.

Kavandatav muudatus: kalalaevade asukoha jälgimine (eelnõu § 1 punktid 13, 33, 51, 52 ja 60)

10. jaanuarist 2026. a hakkab asukoha jälgimise nõue merel kehtima kõigile 12-meetrise kogupikkusega ja pikematele kalalaevadele. Erand 12—15-meetrise kogupikkusega kalalaevadele kaob. Eestis puudutab see nelja laeva, kellest ühel on jälgimissüsteem (*edaspidi VMS*) juba olemas. Kolme laeva puhul viiakse läbi kordusmõõtmised.

10. jaanuarist 2028. a hakkab asukoha jälgimise nõue merel kehtima 9—12-meetrise kogupikkusega kalalaevadele. See puudutab Eesti kalalaevaregistri andmetel 126 laeva. Samuti hakkab see nõue kehtima viiele alla 12-meetrise kogupikkusega aktiivpüünistega püüdvale laevale.

1. jaanuarist 2030. a hakkab asukoha jälgimise nõue merel kehtima kõikidele kalalaevadele. See puudutab Eesti kalalaevaregistri andmetel 1931 laeva.

Sihtrühm: järk-järgult kõik rannapüügilaevad, kokku 2166 laeva.

Mõju: hetkel on keeruline hinnata kulusid antud muudatusele, kuna arutelud võimalike tehniliste lahenduste üle alles käivad. Asukoha jälgimise süsteemideks on võimalik saada toetust 85 protsendi ulatuses kuludest EMKVF meetmest „perioodi 2021-2027 kalapüügi investeringutoetus“.

Kavandatav muudatus: riikliku järelevalve erimeetmed ja riikliku järelevalve erisused (eelnõu § 1 punktid 48—50)

KeA-le õiguse andmine kohaldada järelevalve käigus viibimise keeldu, suunata kalalaev sadamasse, kohaldada kontrolltehingut ning teostada isiku riiete ja esemete läbivaatus.

Sihtrühm: KeA inspektorid.

Mõju: eelnõu kohaselt laiendatakse KeA järelevalve meetmeid. Sellega ei kaasne täiendavaid kulusid, kuna meetmeid rakendavad ametis olevad inspektorid. Vajadus võib olla inspektorite koolitamiseks uute meetmete rakendamisel. Kavandatud muudatused võimaldavad KeA-l senisest tõhusamalt teha järelevalvet ebaseadusliku tegevuse üle ja selline tegevus tõhusalt lõpetada.

Kavandatav muudatus: tõsiste rikkumiste nimekiri (eelnõu § 1 punktid 53 ja 54)

Uue tõsiste rikkumiste nimekirja kehtestamine, vana ja uue tõsiste rikkumiste nimekirja võrdlustabel on toodud eelnõu seletuskirja lisa 2.

Sihtrühm: kogu kalandussektor, umbes 5000 inimest, KeA kalandusinspektorid, 38 inspektorit.

Mõju: osade rikkumiste korral tuleb hakata jälgima lisakriteeriume, et hinnata kas tegu on tõsise rikkumisega või mitte. See suurendab mõnevõrra KeA töökoormust. Vajalik on inspektorite koolitamine näiteks tõsiste rikkumiste kriteeriumide rakendamiseks. Suureneda võib tõsiste rikkumiste arv, sest näiteks andmete lubatava erinevuse lävend on üsna madal ning kilu ja räime segapüügil väikeste kaaspüügi koguste hindamine on 2024. a juulist kehtima hakanud reeglite järgi võib osutada keeruliseks.

Kavandatav muudatus: tõsiste rikkumiste punktisüsteem merel (eelnõu § 1 punktid 9, 12, 16—21, 28, 55)

Tõsiste rikkumiste eest merel punktisüsteemi kehtestamine kaptenitele ka kaluritele.

Sihtrühm: umbes 2000 kalalaeva kaptenit ja kutselist kalurit.

Mõju ulatus, avaldumise sagedus, mõjutatud sihtgrupi suurus ja ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on väike. Senine praktika kalalaevatunnistuse omanikele tõsiste rikkumiste eest punktide määramisel näitab, et aastas määratakse punktid umbes 10 laevale, kuid ühelegi laevale pole kogunenud nii palju punkte, et kalalaevatunnistus oleks peatatud. Samas on tõsiste rikkumiste nimekirja muudetud ja teatud rikkumistele on kehtestatud ländid, mis võib rikkumiste arvu suurendada. Muudatuse rakendamisega suureneb mõnevõrra töökoormus KeA-l seoses lisanduvate ülesannetega vormistada tõsiste rikkumiste toimepanemise eest punktide määramise otsuseid kaluritele ja kaptenitele. Vajalik on kutselise kalapüügi registrisse kaptenite nimekirja loomine, kuhu kantakse kaptenite punktid. PTA-l tuleb pidada kaptenite punktide arvestust, sellega seoses on ette näha PTA töökoormuse mõningane suurenemine. Samuti võib sõltuvalt toimepandud tõsiste rikkumiste arvust, kui neid koguneb ühe kaluri või kapteni kohta kalanduse kontrollimääruks toodud määral, suurenda vähesel määral PTA töökoormus, kui tuleb vormistada otsused kalapüügiloa kehtetuks tunnistamiseks.

Kavandatav muudatus: kala- ja veetaimevarule tekitatud kahju (eelnõu § 1 punkt 56)

Kalakahju hakatakse sisse nõudma haldusmenetluse raames mitte tsiviilhagiga kohtu kaudu.

Sihtrühm: KeA menetlejad, inspektorid ja kohtunikud.

Mõju: kalakahju hüvitamiseks on esitatud 31 tsiviilhagi nii kriminaal- kui tsiviilasjades kokku aastatel 2022—2024. Muudatus vähendab oluliselt ametkondade, sealhulgas kohtute töökoormust ning ressursikulu, mis sellega kaasneb.

Kavandatav muudatus: vastutuse sätted (eelnõu § 1 punktid 57—67)

Väärteokoosseisude vastavusse viimine uue tõsiste rikkumiste nimekirjaga. Uue väärteokoosseisu kehtestamine ühise kalanduspoliitika normide tõsiste rikkumiste eest.

Sihtrühm: seaduse nõuete rikkujad, KeA inspektorid. Viimaste aastate menetluste statistikale tuginedes on see umbes 500 inimest aastas, lisaks 36 inspektorit.

Mõju: maksimaalse võimaliku rahalisetrahvi määra tõstmine ühise kalanduspoliitika normide tõsiste rikkumiste korral avaldab kindlasti preventiivset mõju. Samas ei ole pärast

maksimummäärade tõstmist karta, et neid hakatakse rohkem määrama. Rahatrahvi suuruse sidumine saadud kalapüügitoodete väärtusega võimaldab rikkuja rikkumise teel saadud kasust ilma jätta. Samas ei ole võimalik määrata ka väga kõrget rahatrahvi kui rikkumise teel saadud kasu on väike.

Kavandatav muudatus: karistusregistri seaduse muutmine (eelnõu §2 punktid 1 ja 2)

Juurdepääs karistusregistri arhiivile tõsiste rikkumiste eest karistuste määramisel korduvuse arvestamisel.

Sihtrühm: KeA kalandusinspektorid, 38.

Mõju: muudatusega ei kaasne lisakulusid riigiasutustele.

6. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse rakendamisest tulenevad kulud tarkvara arendustele.

Seoses tundlike liikide kohta andmete esitamisega, kaluri kalapüügiloa andmise korra täpsustamisega, kalalaevatunnistuse elektroonse väljastamisega ning kutselise kalapüügi registrisse kaalujate ning kalurite ja kaptenite kohta täiendavate andmete kogumiseks on vajalik teha vastavad muudatused kutselise kalapüügi registris ning vajadusel registri rakendustes. Nende tööde rahaline maht on umbes 50 000 eurot ning need kulud kaetakse „Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi rakenduskava 2021–2027“ meetme „Kalanduse kontrolli ja järelevalve toetus“ vahenditest.

Harrastuskalapüügi andmete kogumise nõuete täitmiseks on vajalik infosüsteemi „TEHA“ arendada. Arenduse hinnanguline kulu on ca 40 000 eurot, mis kaetakse samuti „Kalanduse kontrolli ja järelevalve toetus“ vahenditest.

Seaduse rakendamisest tulenevad kulud investeeringuteks ja uuringuteks.

Seoses kalalaevade asukoha jälgimisega peavad olema laevad varustatud asukoha jälgimissüsteemiga hiljemalt 1. jaanuar 2030. a, maksumust on keeruline hinnata. Hetkel on hinna prognoos 300 eurot seadme kohta. 2025. a on merel kalalaevaregistris 2166 alla 12 meetrise kogupikkusega kalalaeva, kellele nõue kohaldub, käimas on kalalaevaregistri ülevaatus, tõenäoliselt on aktiivseid kalalaevu oluliselt vähem. Nõuete täitmiseks on kalandusettevõtjatel võimalik küsida toetust 85 protsendi ulatuses abikõlblike kulude maksumusest regionaal- ja põllumajandusministri määruse nr 15 alusel. Odavamaks alternatiiviks on kalalaeva asukoha jälgimist teostada veebirakenduse kaudu. Sellisel juhul ei peaks eraldi seadmeid soetama, piisaks PERK seadmest.

Alates 2027.a tuleb harrastuskalapüügis teatud liikide kohta esitada andmeid iga-aastaselt, selleks tuleb läbi viia harrastuskalapüügi kvantitatiivuuringuid, mille aastane hinnanguline maksumus on 25 000 eurot. Kulud on võimalik katta „Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi rakenduskava 2021–2027“ meetme „Kalandusandmete kogumise toetus“ vahenditest.

7. Rakendusaktid

Kavandatud muudatuste tõttu on muutunud järgmiste rakendusaktide volitusnormid:

- Vabariigi Valitsuse 17.novembri 2017. a määrus nr 164 „Kutselise kalapüügi loa taotlemisel esitatavate dokumentide loetelu, kalapüügiloa andmise, kehtivuse peatamise

- ning kehtetuks tunnistamise kord, kalapüügivõimaluste arvutamise metoodika ja kalapüügiloa taotluse ning kalapüügiloa vormid“;
- keskkonnaministri 27. augusti 2015. a määrus nr 51 „Satelliit- ja GPS-jälgimissüsteemi kaudu esitatavate andmete nimistu, andmete esitamise sagedus ja kord ning nõuded jälgimisseadme ja selle kasutamise kohta“;
 - keskkonnaministri 30. jaanuari 2018. a määrus nr 4 „Lossitava kala kaalumise täiendavad nõuded ja metoodika“;
 - Keskkonnaministri 19. juuni 2015. a määrus nr 38 „Kalastuskaardi taotlemise ja andmise kord, tähtajad, nõuded püügivahendi püügilt eemaldamiseks tehtava volikirja kohta ja volitamisest teavitamise kord, harrastuskalapüügi andmete esitamise kord ning harrastuskalapüügiõiguse tasu ja harrastuskalapüügiõiguse eest tasumise ning tasu maksmise kontrollimise kord“.

Kõigi muudetavate ja uute rakendusaktide kavandid on esitatud eelnõu seletuskirja lisas 4.

Lisaks muudetakse järgmisi rakendusakte:

- maaeluministri 28. detsembri 2017. a määrus nr 93 „Kutselise kalapüügi registri põhimäärus“;
- Vabariigi Valitsuse 5. oktoobri 2023. a määrus nr 92 „Kutselise kalapüügiga seotud andmete esitamise kord“;
- Vabariigi Valitsuse 16. juuni 2016. a määrus nr 65 „Kalapüügieeskiri“.

8. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 10. jaanuaril.2026. a. Seaduse § 1 punkt 8 jõustub 10. jaanuaril 2028. a.

9. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu saadetakse kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Kliimaministeeriumile ning Justiits- ja digiministeeriumile ja arvamuse avaldamiseks Keskkonnametile, Põllumajandus- ja Toiduametile ja huvirühmadele - Eesti Kaugpüüdjate Liit, Eesti Kalurite liit, Saarte Kalandus MTÜ, Eesti Traalpüügiühistu, Eesti Kutseliste Kalurite Ühistu, Harju Kalandusühing, Mittetulundusühing Hiiu Kala, Mittetulundusühing Liivi Lahe Kalanduskogu, Läänemaa Rannakalanduse Selts, Virumaa Rannakalurite Ühing, Peipsi Alamvesikonna Kalurite liit, Mittetulundusühing Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu, Peipsi Kalurite ja Kalatöötlejate Liit, Peipsi Piirkonna Ettevõtete ja Ettevõtjate Kalurite Liit, Eesti Kalaliit, Eestimaa Looduse Fond ja Kalastusklubide Liit.